

כרשת

וירא

עם אונקלוס ורש"י

פרשת וירא

בראשית פרק-יח

א וַיֵּרָא אֱלֹהִים יְהוָה בְּאַלְנֵי

מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל

כַּחַם הַיּוֹם:

וְאַתְּגִלִּי לָהּ יִי בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא וְהוּא

יָתֵב בְּתֹרַע מִשְׁכָּנָא כְּמִיחָם יוֹמָא:

וירא אליו. לבקר את החולה, אמר רבי
חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה,
ובא הקב"ה ושאל בשלומו: באלוני
ממרא. הוא שנתן לו עצה על המילה,
לפיכך נגלה אליו בחלקו: ישב. ישב
כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקב"ה שב
ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד
אני להתיצב בעדת הדיינים והן יושבין,
שנאמר אלהים נצב בעדת אל: פתח
האהל. לראות אם יש עובר ושב ויכניסם
בביתו: כחם היום. הוציא הקב"ה חמה

מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי
שראהו מצטער שלא היו אורחים באים,
הביא מלאכים עליו בדמות אנשים:

ב וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה
שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו
וַיֵּרָא וַיִּרֶץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח
הָאֵהָל וַיֵּשְׁתָּחוּ אֲרָצָה:

וַיִּקַּף עֵינוֹהִי וַחֲזָא וְהָאֵל תִּלְתָּא גְּבָרִין
(נ"י גְּבָרִין) קִימִין עֲלוּוֹהִי וַחֲזָא וְרָהֵט

לְקַדְמוֹתֶהוּן מִתַּרְע מִשְׁכָּנָא וְסִגִּיד עַל

אַרְעָא:

וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים. אֶחָד לְבָשָׂר אֶת
שָׂרָה, וְאֶחָד לְהַפּוֹךְ אֶת סְדוּם, וְאֶחָד
לְרַפְּאוֹת אֶת אַבְרָהָם, שְׂאִין מִלֵּאךְ אֶחָד
עוֹשֶׂה שְׁתֵּי שְׁלִיחוֹת, תִּדַּע לָךְ שֶׁכֵּן, כֹּל
הַפְּרָשָׁה הוּא מְזַכֵּיר בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וַיֹּאכְלוּ,
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, וּבְבִשּׁוּרָה נֹאמַר וַיֹּאמַר שׁוּב
אֲשׁוּב אֵלֶיךָ, וּבְהַפִּיכַת סְדוּם הוּא אֹמֵר כִּי
לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דָּבָר לְבַלְתִּי הַפְּכִי,
וּרְפֹאֵל שִׁרְפָא אֶת אַבְרָהָם הֵלֶךְ מִשָּׁם

להציל את לוט, הוא שנאמר ויהי
בהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על
נפשך, למדת שהאחד היה מציל: נצבים
עליו לפניו, כמו ועליו מטה מנשה אבל
לשון נקיה הוא כלפי המלאכים: וירא.
מהו וירא וירא שני פעמים, הראשון
כמשמעו, והשני לשון הבנה, נסתכל
שהיו נצבים במקום אחד, והבין שלא היו
רוצים להטריחו, ואף על פי שיודעים היו
שיצא לקראתם, עמדו במקומם לכבודו,
ולהראותו שלא רצו להטריחו, וקדם הוא

וּרְדָּךְ לִקְרֹאתָם. בִּבְבֹּא מִצִּיעָא כְּתִיב נִצְבִים
עָלָיו, וְכְתִיב וִירְדָּךְ לִקְרֹאתָם, כִּד חֲזִיוָהוּ
דְּהוּה שְׂרִי וְאִסֵּר פִּירְשׁוּ הִימְנוּ, מִיד וִירְדָּךְ
לִקְרֹאתָם:

ג. וַיֹּאמֶר אֲדָנִי אֵם נָא מַצֵּאתִי
חַן בְּעֵינַיִךְ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל
עַבְדֶּךָ:

וַיֹּאמֶר יי אֵם כְּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין
קִדְמָךְ (נ"י בְּעֵינַיִךְ) לָא כְּעַן תַּעֲבֹר
מֵעַל עַבְדֶּךָ:

וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי אִם נָא זְגוּ'. לְגִדּוֹל שְׂבָהֶם
אָמַר, וּקְרָאם כּוֹלָם אֲדוֹנִים, וּלְגִדּוֹל אָמַר
אֵל נָא תַעֲבֹר, וּכְיוֹן שְׁלֹא יַעֲבֹר הוּא,
יַעֲמִדוּ חֲבִירָיו עִמּוֹ, וּבִלְשׁוֹן זֶה הוּא חוֹל.
דְּבַר אַחֵר, קֹדֶשׁ, וְהִיא אוֹמֵר לְהַקְבִּ"ה
לְהַמְתִּין לוֹ עַד שִׁירוֹץ וַיִּכְנִים אֶת
הָאוֹרָחִים, וְאֵף עַל פִּי שִׁכְתוֹב אַחֵר וַיִּרֶץ
לְקִרְאָתָם, הָאֲמִירָה קוֹדֶם לְכֵן הִיתָה, וְדֶרֶךְ
הַמְקִרְאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, כִּמּוֹ שִׁפִּירְשֵׁתִי אֲצֵל
לֹא יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם, שֶׁנִּכְתַּב אַחֵר וַיִּזְלַד
נָח, וְאִי אֲפֶשֶׁר לֹאמֹר, אֲלֹא אִם כֵּן קוֹדֶם

גזרת ק"ך שנה. ושתי הלשונות בבראשית

רבה:

ד יִקַּח נָא מֵעַט מֵיִם וְרַחֲצוּ

רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵיִן:

יִסְבוּן כַּעַן זַעִיר מִיָּא וְאַסְחוּ רַגְלֵיכֶם

וְאַסְתְּמִיכוּ תַּחוֹת אֵילָנָא:

יקח נא. על ידי שליח, והקב"ה שלם

לבניו על ידי שליח, שנאמר וירם משה

את ידו וידך את הסלע: ורחצו רגליכם.

כסבור שהם ערביים, שמשתחוים לאבק

רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה
אלילים לביתו, אבל לוט שלא הקפיד,
הקדים לינה לרחיצה, שנאמר ולינו ורחצו
רגליכם: תחת העץ. תחת האילן:

ה וְאֶקְחָה פֶּתַח לֶחֶם וְסַעֲדוֹ
לְבַכְּכֶם אַחֲרֵי תַעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן
עֲבַרְתֶּם עַל עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ
כֵּן תַעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

וְאִסַּב פֶּתַח דְּלַחְמָא וְסַעֲדוֹ לְבַכּוֹן בְּתַר

כֵּן תַּעֲבֹרֶנָּה אֲרִי עַל כֵּן עֲבַרְתוֹן עַל
עֲבָדֶיךָ וְאָמְרוּ כֵּן תַּעֲבִיד כָּמָא דִּי
מִלְּלָתָא:

וסעדו לבכם. בתורה בנביאים ובכתובים
מצינו דפתא סעדתא דלבא. בתורה,
וסעדו לבכם. בנביאים, סעד לבך פת
לחם. בכתובים, ולחם לבב אנוש יסעד.
אמר רבי חמא, לבבכם אין כתיב כאן,
אלא לבכם, מגיד שאין יצר הרע שולט
במלאכים: אחר תעבדו. אחר כך תלכו:

כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם. כִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲנִי
מִבְקֵשׁ מִכֶּם, מֵאֲחֵר שֶׁעֲבַרְתֶּם עָלַי
לְכַבּוּדִי: כִּי עַל כֵּן. כִּמּוֹ עַל אֲשֶׁר, וְכֵן כָּל
כִּי עַל כֵּן שֶׁבִּמְקָרָא, כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בַּעֲלֵ
קִוְרָתִי, כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ, כִּי עַל כֵּן לֹא
נִתְּתִיהָ, כִּי עַל כֵּן יָדַעְתָּ חֲנוּתִנּוּ:

וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים אֶל
שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהָרִי שְׁלֹשׁ
סָאִים קֶמַח סִלָּת לְוָשִׁי וְעֵשִׂי
עֲגֹת:

וְאוֹחֵי אֲבֹרָהֶם לְמִשְׁכָּנָא לְוֹת שְׂרָה
וְאָמַר אוֹחָא תֵּלֶת סְאִין קִמְחָא דְסִלְתָּא
לוֹשִׁי וְעֵבִידִי גְרִיִּצִין:

קמח סלת. סלת לעוגות. קמח לעמילן
של טבחים, לכסות את הקדירה לשאוב
את הזוהמא:

וְיֹאֵל הַבָּקָר רִמָּן אֲבֹרָהֶם וַיִּקַּח
בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֵל
הַנֶּעֱר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

וְלֹת תֹרִי רְהֵט אֲבָרָהֶם וּדְבַר בַּר תֹּרִי
רַפִּיךָ וְטַב וִיֵּהָב לְעוֹלָמָא וְאוֹחִי
לְמַעַבְד יִתֵּהּ:

בן בקר רך וטוב. ג' פרים היו, כדי
להאכילן ג' לשונות בחרדל: אל הנער. זה
ישמעאל, לחנכו במצות:

חַוִּיקָה חֲמָאָה וְחֵלֵב וּבֶן הַבָּקָר
אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וְהוּא
עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ

וַיֹּאכְלוּ:

וַנְּסִיב שֶׁמֶן וַחֲלָב וְבַר תּוֹרֵי דֵי עֶבֶד

וַיֵּהֱב קֶדְמֵיהֶן וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ עַל־יְהוֹן

תַּחֲתֵי אֵילָנָא וַאֲכָלוּ:

וַיִּקַּח חֲמָאָהּ זָגוּ'. וּלְחָם לֹא הִבִּיא, לְפִי

שְׁפִירסָה שְׂרָה נְדָה, שֶׁחֲזָר לָהּ אֹרַח

בְּנָשִׁים אֹתָהּ הַיּוֹם, וְנִטְמָאתָ הָעִיסָה:

חֲמָאָהּ. שׁוֹמֵן הַחֲלָב שֶׁקּוֹלְטִין מֵעַל פְּנֵיו:

וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה. אֲשֶׁר תִּקֶּן, קָמָא

קָמָא שֶׁתִּקֶּן, אֲמָטִי וְאֵייתִי קַמִּיִּיהוּ:

וַיֹּאכְלוּ. נִרְאוּ כִּמוֹ שֹׂאכְלוּ, מִכֵּאן שֶׁלֹּא

יִשְׁנֶה אָדָם מִן הַמִּנְהַג:

ט וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים אֵיךְ שָׂרָה

אֶשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאַהֲלִי:

וַאֲמָרוּ לָהּ אַן שָׂרָה אֶתְתְּךָ וַאֲמַר הֵיא

בְּמִשְׁכְּנָא:

וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים. נִקּוּד עַל אִי"ו שֶׁבְּאַהֲלִי,

וְתִנִּיא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כֹּל

מִקּוֹם שֶׁהַכֶּתֵּב רַבָּה עַל הַנִּקּוּדָה, אֵתָּה

דּוֹרֵשׁ הַכֶּתֵּב וְכו', וְכֵאן הַנִּקּוּדָה רַבָּה עַל

הכתב אתה דורש הנקודה, שאף לשרה
שאלו איו אברהם למדנו שישאל אדם
באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה
על האיש. בבבא מציעא איתא, יודעין היו
מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה,
אלא להודיע שצנועה היתה, כדי לחבבה
על בעלה, אמר רבי יוסי בר חנינא, כדי
לשגר לה כוס של ברכה: הנה באהל.
צנועה היא:

וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיָּךְ
כַּעֲת חַיָּה וְהֵנָּה בֵּן לְשָׂרָה

אֶשְׁתָּךְ וְשָׂרָה שְׁמַעְתָּ פָתַח

הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו:

וַאֲמַר מִתֵּב אֶתוֹב לְוִתְךָ כְּעֵדֶן דְּאֶתוֹן

קַיָּמִין וְהָא בֶר לְשָׂרָה אֶתְתְּךָ וְשָׂרָה

שְׁמַעְתָּ בְּתִרְעַ מִשְׁכָּנָא וְהוּא אַחֲרוֹהִי:

כַּעַת חִיָּה. כַּעַת הַזֹּאת לְשָׁנָה הַבֹּאָה, וּפְסַח

חִיָּה, וּלְפֶסַח הַבֹּא נֹלֵד יִצְחָק, מִדְּלֹא קַרִּינִן

כַּעַת אֵלֹא כַּעַת כַּעַת חִיָּה. כַּעַת הַזֹּאת

שְׁתַּהֲא חִיָּה לָכֶם, שְׁתַּהֲיוּ כָלְכֶם שְׁלָמִים

וּקַיָּמִים: שׁוֹב אֲשׁוֹב. לֹא בִשְׂרוּ הַמִּלָּאךְ

שישוב אליו, אלא בשליחותו של מקום
אמר לו, כמו ויאמר לה מלאך ה' הרבה
ארבה, והוא אין בידו להרבות, אלא
בשליחותו של מקום, אף כאן בשליחותו
של מקום אמר לו כן: והוא אחריו.
הפתח היה אחר המלאך:

וַאֲבָרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים
בִּיָּמֵם חֲדָל לְהִיזוֹת לְשָׂרָה
אֲרַח בְּנָשִׁים:

וַאֲבָרָהָם וְשָׂרָה סִיבּוּ עָלָיו בְּיוֹמֵין פְּסַק

מִלְּמֵהוּי לְשָׂרָה אֹרַח כְּנִשְׂיָא:

חדל להיות. פסק ממנה: אורח כנשים.

אורח נדות:

יב־וְתִצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר

אַחֲרַי בְּלֹתִי הִיתָה לִּי עֵדָנָה

וְאֵדֵנִי זָקֵן:

וְחִיכַת שָׂרָה בְּמַעֲהָּ לְמִימָר בְּתָר

דְּסִיבִית הָיָה לִּי עוֹלִימוֹ וְרִבּוֹנִי סִיב:

בקרבה. מסתכלת במעיה ואמרה, אפשר

הקרבים הללו טעונין ולד, השדים הללו
שצמקו מושכין חלב. תנחומא: עדנה.
צחצוח בשר, ולשון משנה משיר את
השער ומעדן את הבשר. דבר אחר, לשון
עידן זמן וסת נדות:

יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָהָם
לֵאמֹר זֶה צַחֲקָה שָׂרָה לְאִמִּי
הֵאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּיךָ וְאַנִּי זָקֵנָתִי׃
וַיֹּאמֶר יי לַאֲבִרָהָם לֵאמֹר דָּנָן חִי־כֶת
שָׂרָה לְמִימַר הַבֶּרֶם בְּקוֹשְׁטָא אוֹלִיד

וְאַנָּא סִיבִּית:

האף אמנם. הגם אמת אלד: ואני זקנתי.

שנה הכתוב מפני השלום, שהרי היא

אמרה ואדני זקן:

יִדְּ הִיפֹּלָא מִיְּחֻזָּה דְּבָר לְמוֹעֵד

אֲשׁוּב אֵלַיָּךְ כָּעֵת חַיָּה וְלְשָׂרָה

בֵּן:

הִתְכַּסִּי מִן קָדָם יִי פִתְגָמָא לְזִמָּן אֲתוּב

לְוֹתְךָ כְּעֵדֶן דְּאֲתוֹן קִימִין וְלְשָׂרָה בָּר:

היפלא. כתרגומו היתכסי, וכי שום דבר
מופלא ומופרד ומבוסה ממני מלעשות
ברצוני: למועד. לאותו מועד המיועד
שקבעתי לך אתמול, למועד הזה בשנה
האחרת:

טו שני ותבחי שרה

ויאמר לא צחקתי כי יראה

ויאמר לא כי צחקתי:

וְכִדְיַבֶּת שָׂרָה לְמִימָר לֹא חִיכִית אֲרִי

דְּחִלַת וְאַמַּר לֹא בָרַם חִיכַת:

כי יראה וגו' כי צחקת. הראשון משמש

לשון דהא הוא, שנותן טעם לדבר ותכחש

שרה לפי שיראה. והשני משמש בלשון

אלא, ויאמר לא כדבריך הוא אלא צחקת,

שאמרו רבותינו כי משמש בד' לשונות,

אי, דלמא, אלא, דהא:

טז וַיִּקְמוּ מִנָּשָׁם הָאֲנָשִׁים

וַיִּשְׁקְפוּ עַל פָּנֵי מֶדֶם וַאֲבָרָהֻם

הֲלֹךְ עִמָּם לְשִׁלָּחַם:

וְקָמוּ מִתַּמֶּן גְּבֻרִיא וְאַסְתְּכִיאוּ עַל אֲפִי

סְדוֹם וְאַבְרָהָם אֶזְלָ עֲמָהוֹן

לְאַלְוֵאֵיהוֹן:

וַיִּשְׁקִיפוּ. כֹּל הַשְּׁקִפָּה שֶׁבִּמְקָרָא לְרַעָה,

חוּץ מִהַשְּׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשָׁךְ, שֶׁגְּדוּל כַּח

מִתְנֹת עֲנִיִּים, שֶׁהוֹפֵךְ מִדַּת הַרוּגֵז

לְרַחֲמִים: לְשִׁלָּחַם. לְלוֹתָם, כִּסְבוֹר

אֲוִרָחִים הֵם:

יִזְ וַיַּחְזֶה אָמַר הַמֶּכֶסֶה אֲנִי

מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה:

וַיֵּי אֶמַר הַמַּכְסִּי אָנֹכִי מֵאַבְרָהָם דִּי

אָנֹכִי עֶבֶד:

הַמַּכְסֶּה אֲנִי. בַּתְּמִיחַ: אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.

בַּסְּדוּם, לֹא יָפָה לִּי לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה שֶׁלֹּא

מִדַּעְתּוֹ, אֲנִי נָתַתִּי לּוֹ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת,

וַחֲמִשָּׁה בָרָכִין הִלְלוּ שְׁלוֹ הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר גְּבוּלִי

הַכֹּנַעֲנִי מִצִּידוֹן וְגו' בִּאֲכָה סְדוּמָה וְעַמּוּרָה

וְגו', קִרְאתִי אוֹתוֹ אַבְרָהָם, אֲבִי הַמּוֹן גּוֹיִם,

וְאֲשַׁמִּיד אֶת הַבָּנִים וְלֹא אוֹדִיעַ לְאֲבִי שֶׁהוּא

אוהבי:

יְהוָה אֲבָרְכֶם הֵיוּ יְהִי לְגוֹי גָדוֹל

וְעַצוֹם וְנִבְרָכוּ בּוֹ כָּל גּוֹיֵי

הָאָרֶץ:

וְאֲבָרְכֶם מִהֲוָה יְהוִי לְעַם סִגִּי וְתִקְיָה

וְיִתְּבָרְכוּן בְּדִילָהּ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ:

ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה זכר

צדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו.

ופשוטו, וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא

חביב לפני להיות לגוי גדול, ולהתברך בו

כל גויי הארץ:

יֵט כִּי יִדְעֹתֶיךָ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה

אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו

וְשִׁמְרוּ דְרֹךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת

צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא

יְהוָה עַל אֲבָרָהָם אֶת אֲשֶׁר

דִּבֶּר עָלָיו:

אֲרִי גְלִי קָדָמִי (גִּי' רמב"ן יִדְעֹתֶיךָ)

בְּדִיל דִּי יִפְקֹד יְת בְּנוֹהֵי וִית אֲנִשׁ

בֵּיתָהּ בְּתִרוֹהֶי וַיֵּטְרוּן אֲרֶחֶן דִּתְקַנּוּ
קָדָם יי לְמַעַבְד צִדְקָתָא וְדִינָא בְּדִיל
אֵייתִי יי עַל אֲבָרָהָם יְת דְּמִלְל עֲלוֹהֵי:
כִּי יִדְעִיתִיו. לְשׁוֹן חֲבָה, כְּמוֹ מוֹדֵעַ
לְאִישָׁהּ, הֲלֹא בּוֹעֵז מוֹדַעְתָּנוּ, וְאִדַּעַךְ
בְּשֵׁם, וְאִמְנָם עֵיקַר לְשׁוֹן כּוֹלָם אֵינּוּ אֲלֹא
לְשׁוֹן יִדְיָעָה, שֶׁהַמַּחֲבֵב אֶת הָאָדָם מִקְרָבוֹ
אֲצִלּוֹ וַיּוֹדְעוּ וּמִכִּירוֹ. וְלָמָּה יִדְעִיתִיו, לְמַעַן
אֲשֶׁר יַצּוֹה, לְפִי שֶׁהוּא מַצּוֹה אֶת בְּנֵי עָלִי,
לְשִׁמּוֹר דְּרָכֵי. וְאִם תִּפְרָשׁהּ כְּתַרְגּוּמוֹ,
יִוֹדַע אֲנִי בּוֹ שִׁיִּצּוֹה אֶת בְּנֵי זָגוֹ, אִין לְמַעַן

נופל על הלשון: יצוה. לשון הווה, כמו
ככה יעשה איוב, למען הביא. כך הוא
מצוה לבניו, שמרו דרך ה' כדי שיביא ה'
על אברהם וגו'. על בית אברהם לא נאמר,
אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן
צדיק כאלו אינו מת:

ב וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקֵת סֶדֶם
וְעֲמֹרָה כִּי רַבָּה וַחֲטֹאתֵם כִּי
כַבְדָּה מְאֹד:

וַאֲמַר יי קבלת סדום ועמורה ארי

סְגִי־אֶת וְחֹבְתֵהוּן אֲרִי תִקִּיפֹת לַחֲדָא:

וַיֹּאמֶר ה'. אֵל אַבְרָהָם, שַׁעֲשֵׂה כַאֲשֶׁר

אָמַר שְׁלֹא יִכְסֶה מִמֶּנּוּ: כִּי רַבָּה. כָּל רַבָּה

שֶׁבַמְקֹרָא הִטְעָם לְמִטָּה בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהָן

מִתּוֹרֵגְמִין גְּדוּלָּה, אִזּוּ גְדוּלָּה וְהוֹלָכָתָּ, אֲבָל

זֶה טַעֲמוֹ לְמַעַלָּה בְּרִי"שׁ, לְפִי שֶׁמִּתּוֹרֵגָם

גְּדוּלָּה כָּבֵד, כִּמּוֹ שֶׁפִּירְשֵׁתִי וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ

בָּאָה, הִנֵּה שֹׁבָה יִבְמַתֵּךְ:

כֹּא אֲרִדָּה נָא וְאַרְאֶה

הַכְּצַעֲקוֹתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשֹׂו

כֹּלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה:

אֶתְגַּלִּי כֵּעֵן וְאֶדִּין הֶכִי קִבַּלְתָּהוּן

דַּעַלְתָּ לְקַדְמִי עֲבָדוּ אֶעֱבֹד עִמָּהוּן

גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא

אֶתְפָּרַע:

אֲרֻדָּה נָא. לִמַּד לְדִיּוּנִים שֶׁלֹּא יִפְסְקוּ דִּינֵי

נַפְשׁוֹת אֲלֵא בְּרֵאִיָּה, הַכֹּל כִּמּוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי

בְּפִרְשֵׁת הַפְּלָגָה. דְּבַר אַחֵר, אֲרֻדָּה נָא לְסוּף

מַעֲשֵׂיהֶם: הַכַּצַּעֲקָתָהּ. שֶׁל מִדִּינָה: הַבֵּאָה

אֵלַי עֲשׂוּ. וְכֵן עֲזוּמִּים בְּמִרְדָּם, כֹּלָה אֲנִי

עושה בהם, ואם לא יעמדו במרדן, אדעה
מה אעשה, להפרע מהן ביסורין ולא
אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום
אחר, ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה
אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקודת פסיק
בין עשו לבלה, כדי להפריד תיבה
מחברתה. ורבותינו דרשו הכצקתה,
צעקת ריבה אחת, שהרגוה מיתה משונה,
על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק:

כב וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ
סְדֵמָה וַאֲבָרָהָם עֹדְנֵי עֲמִד

לִפְנֵי יְהוָה:

וְאֶת־פְּנֵי־אֹ מִתַּמֵּן גְּבִרְיָא וְאֶזְלוּ לְסֶדּוּם

וְאֶבְרָהָם עַד כְּעֵן מִשְׁמֵשׁ בְּצִלוֹ קָדָם

יִי:
ד:

וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם. מִמָּקוֹם שֶׁאֲבִרָהָם לִיּוּם שָׁם:

וְאֲבִרָהָם עוֹדְנוּ עֹמֵד לִפְנֵי ה' . וְהָלָא לֹא

הֵלֶךְ לְעִמּוֹד לִפְנֵינוּ, אֲלֹא הִקְבִּ"ה בָּא אֲצִלּוֹ

וְאָמַר לוֹ זַעֲקַת סֶדּוּם וְעִמּוּדָה כִּי רַבָּה,

וְהִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וְה' עוֹדְנוּ עֹמֵד לִפְנֵי

אֲבִרָהָם, אֲלֹא תִּיקוֹן סוֹפְרִים הוּא זֶה:

בג וַיֵּגֶשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֵאָא

תְּסַפֶּה צְדִיק עִם רָשָׁע:

וַקָּרַב אַבְרָהָם וַאֲמַר הֶבְרֵגְזוּ תִּשְׁיָצוּ

זָכָאָה עִם חֵיבָא:

ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה

ויגש יואב וגו', הגשה לפיוס ויגש אליו

יהודה, והגשה לתפלה ויגש אליהו הנביא,

ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות

ולפיוס ולתפלה: האף תספה. הגם

תספה. ולתרגום של אונקלוס שתרגומו

לְשׁוֹן רוּגְזָה, כַּךְ פִּירוּשׁוֹ, הֵאָף יִשְׂאֵךְ
שְׂתַסְפֶּה צַדִּיק עִם רֹשָׁע:

כִּד אֲוִלִי יֵשׁ חַמְּשִׁים צַדִּיקִם
בְּתוֹךְ הָעֵיר הַזֶּה תִּסְפֶּה וְלֹא
תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן חַמְּשִׁים
הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּה:

מָאִים אֵית חַמְּשִׁין זַכָּאִין בְּגוֹ קִרְתָּא
הַבְּרִגָּז תְּשִׁי צִי וְלֹא תִשְׁבּוֹק לְאַתְרָא
בְּדִיל חַמְּשִׁין זַכָּאִין דִּי בְּגוֹה:

אוֹלֵי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים. עֲשֶׂה

צְדִיקִים לְכָל כּוֹד וְכוֹד, כִּי ה' מְקוֹמוֹת

יֵשׁ:

בְּחִלְלָהּ לָךְ מִנְעַשְׂתָּ כְּדָבָר הַזֶּה

לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע וְהִיא

בְּצְדִיק כְּרָשָׁע חִלְלָה לָךְ

הַשָּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה

מִשְׁפָּט:

קוֹשֵׁט אֲנוֹן דִּינָךְ מְלַמֵּעַבֵּד כְּפִתְגָמָא

הִדִּין לְקַטֵּל זָכָא עִם חַיָּבָא וַיְהִי

זָכָא כְּחַיָּבָא קוּשְׁטָא אֲנוּן דִּינָךְ דִּדִּין

כָּל אֲרַעָא לֹא יַעֲבֹד דִּינָא:

חֲלִילָה לָךְ. וְאִם תֹּאמַר לֹא יַצִּילוּ

הַצַּדִּיקִים אֶת הַרְשָׁעִים, לְמָה תְּמִית

הַצַּדִּיקִים: חֲלִילָה לָךְ. חוֹלִין הוּא לָךְ,

יֹאמְרוּ כֵךְ הוּא אוֹמְנָתוֹ, שׁוֹטֵף הַכֹּל

צַדִּיקִים וְרָשָׁעִים, כֵךְ עֲשִׂית לְדוֹר הַמַּבּוּל

וְלְדוֹר הַפְּלָגָה: כַּדְּבַר הַזֶּה. לֹא הוּא וְלֹא

כִּיּוֹצֵא בּוֹ: חֲלִילָה לָךְ. לְעוֹלָם הַבֹּא:

השׁוֹפֵט כָּל הָאָרֶץ. נִקּוּד בַּחֲטָ"ף פֶּת"ח

ה"א שֶׁל הַשּׁוֹפֵט, לְשׁוֹן תְּמִידָה, כִּי מִי

שֶׁהוּא שׁוֹפֵט לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט אִמָּת:

כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל אֱמִצַּח

בְּסֶדֶם חֲמֻשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ

הָעֵיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל הַמָּקוֹם

בְּעֵבוּרָם:

וַאֲמַר יי אֵל אֲשַׁכַּח בְּסֶדֶם חֲמֻשִּׁין

זָכַאִין בְּגוֹ קִרְתָּא וְאַשְׁבוּק לְכָל אֲתָרָא

בְּדִלְהוֹן:

אם אמצא בסדום וגו' לכל המקום. לכל
הכרכים, לפי שסדום היתה מטרפולין
וחשובה מכולם, תלה בה הכתוב:

כִּי וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא
הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֵל אֲדֹנָי
וְאֵנֹכִי עָפָר וָאֶפֶר:

וְאַתָּה אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא כְּעַן שְׂרִיתִי
לְמַלְלָא קָדָם יי וְאֵנָּה עָפָר וְקָטָם:

וּאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר. וְכִבֵּר הִיִּיתִי רֹאִי לְהִיּוֹת
עֹפֵר עַל יְדֵי הַמַּלְכִּים, וְאֹפֵר עַל יְדֵי נִמְרוֹד,
לִוְלִי רַחֲמִיד אֲשֶׁר עֲמָדוֹ לִי:

בַּח אֲוִלִי יַחְסְרוֹן חַמְשִׁים
הַצְדִּיקִם חַמֶּשֶׁה חֲתָשָׁחִית
בַּחֲמֶשֶׁה אֶת כָּל הָעִיר וַיֹּאמֶר
לֹא אֲשַׁחֲחִית אֹם אֲמַצָּא שָׁם
אֲרַבְעִים וַחֲמֶשֶׁה:

מָאִים יַחְסְרוֹן חַמֶּשֶׁין זָכָאִין חַמֶּשָׁא

הִתְחַבֵּל בְּחַמְשָׁא יֵת כָּל קִרְתָּא וְאָמַר
לֹא אֶחָבֵל אִם אֲשַׁכַּח תַּמָּן אֲרַבְעִין
וְחַמֵּשָׁא:

הַתְּשַׁחִית בַּחֲמִשָּׁה. וְהָלֹא הֵן ט' לְכָל כּוֹד,
וְאַתָּה צָדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם תַּצְטַרֵּף עִמָּהֶם:

כַּט וַיִּסָּף עוֹד לְדַבֵּר אֱלֹיו
וַיֹּאמֶר אֱלֹי יִמְצָאוּן שָׁם
אֲרַבְעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה
בְּעֶבֶר הָאֲרַבְעִים:

וְאוֹסֶף עוֹד לְמַלְלָא קְדָמוֹהִי וַאֲמַר

מֵאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן אַרְבַּעִין וַאֲמַר לֹא

אֶעֱבֹד גְּמִירָא בְּדִיל אַרְבַּעִין:

אוֹלִי יִמְצֹאֹן שֵׁם אַרְבַּעִים. וַיִּמְלְטוּ ד'

הַכֹּרֵכִים. וְכֵן שְׁלֹשִׁים יִצִּילוּ ג' מֵהֶם, או

עֶשְׂרִים יִצִּילוּ ב' מֵהֶם, או עֶשְׂרֵה יִצִּילוּ

אַחַת מֵהֶם:

ל וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לְאֲדָנִי

וְאֲדַבְּרָה אוֹלִי יִמְצֹאֹן שֵׁם

שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם

אֶמְצֵא שָׁם שְׁלֹשִׁים:

וַאֲמַר לֹא כֵעֵן יִתְקַף קָדֶם יִי (נ"י

רוּגְזָא דִּי) וַאֲמַלְל מַאִים יִשְׁתַּכְּחוּן

תַּמָּן תִּלְתִּין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבֹד גְּמָרָא

אִם אֶשְׁכַּח תַּמָּן תִּלְתִּין:

לֹא וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִּי

לְדַבֵּר אֵל אֶרְנִי אֲוֵלִי יִמְצְאוּן

שָׁם עֲשָׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא

אֶשְׁחִית בְּעֶבֶר הָעֲשָׂרִים:

וַאֲמַר הָא כֶּעַן שְׂרִיתִי לְמַלְלָא קָדָם יי

מֵאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן עֶשְׂרִין וַאֲמַר לָא

אַחֲבַל בְּדִיל עֶשְׂרִין:

הוא כלתי. רציתי, כמו ויואל משה:

לֵב וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לְאֲדָנִי

וַאֲדַבְּרָה אִךְ הַפַּעַם אֲוִלִּי

יִמְצָאוּן שָׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לָא

אַשְׁחִית בְּעֶבְרַת הָעֲשָׂרָה:

וַאֲמַר לָא כֶּעַן יִתְקַף קָדָם יי (נ"י

רוֹגְזָא דִּי (וְאִמְלִל בְּרַם זְמַנָּא הָדָא

מַאֲיָם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן עֲשָׂרָא וְאַמַּר לָא

אַחֲבַל בְּדִיל עֲשָׂרָא:

אוֹלֵי יַמְצֵאוֹן שֵׁם עֲשֵׂרָה. עַל פְּחוֹת לָא

בִּיקֶשׁ, אִמַּר, דּוֹר הַמְּבֹול הִיז ח', נַח וּבְנֵיו

וְנִשְׁיָהֶם, וְלֹא הִצִּילוּ עַל דּוֹרָם, וְעַל ט' עַל

יְדֵי צִירוּף כְּבֹד בִּקֶּשׁ וְלֹא מִצָּא:

לֵג וַיִּלָּךְ יְהוָה כַּאֲשֶׁר כָּלָה

לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם

שָׁב לְמִקְמוֹ:

וְאַסְתָּלֵק יִקְרָא דֵּי כֹד שְׂצִי לְמַלְלָא

עִם אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרָהּ:

וַיֵּלֶךְ ה' וְגו'. כִּיּוֹן שְׁנִשְׁתַּתֵּק הַסְּנִיגוֹר הַלֵּךְ

לֹו הַדִּיּוֹן: וְאַבְרָהָם שָׁב לְמַקְוֹמוֹ. נִסְתַּלֵּק

הַדִּיּוֹן, נִסְתַּלֵּק הַסְּנִיגוֹר, וְהַקְּטִיגוֹר מִקְטָרְג,

לְפִיכֵךְ וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדוּמָה

לְהַשְׁחִית. אֶחָד לְהַשְׁחִית אֶת סְדוּם, וְאֶחָד

לְהַצִּיל אֶת לוֹט, וְהוּא אוֹתוֹ שָׁבָא לְרַפְאֹת

אֶת אַבְרָהָם, וְהַשְׁלִישִׁי שָׁבָא לְבֶשֶׁר אֶת

שָׂרָה, כִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוֹתָיו נִסְתַּלֵּק לוֹ:

א שְׁלִיטָה וַיֵּבֵאוּ שְׁנֵי

הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְבַּי לֹט

יָשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם וַיֵּרָא לֹט

וַיִּקָּם לְקַרְאָתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפִים

אַרְצָה:

וַעֲלוּ תַרְיֵן מַלְאָכֵי לְסְדֹם בְּרִמְשָׁא

וְלֹט יָתֵב בְּתַרְעָא (נ"י בְּתַרְעָא) דְּסְדֹם

וַחֲזָא לׁוּט וְקָם לְקַדְמוֹתֵהוֹן וּסְגִיד עַל

אֲפֹהֵי עַל אֲרָעָא:

המלאכים. ולהלן קראם אנשים,

כשהיתה שכינה עמם קראם אנשים.

דבר אחר, אצל אברהם שכחו גדול, והיו

המלאכים תדירין אצלו כאנשים, קראם

אנשים, ואצל לוט קראם מלאכים: בערב.

וכי כל כך שהו המלאכים מחברון לסדום,

אלא מלאכי רחמים היו, וממתינים שמא

יוכל אברהם ללמד עליהם סגוריא: ולוט

ישב בשער סדום. ישב כתיב, אותו היום

מינוהו שופט עליהם: וירא לוט וגו'.

מבית אברהם למד לחזור על האורחים:

ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא אֲדֹנָי סוּרֹוּ

נָא אֵל בֵּית עֲבָדְכֶם וְלִינוּ

וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם

וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא

כִּי בָרַחוּב נָלִין:

וַאֲמַר בְּבָעוּ כָעַן רַבּוֹנֵי זֵוְרוּ כָעַן לְבֵית

עֲבָדְכוֹן וּבֵיתוֹ וַאֲסָחוּ רַגְלֵיכוֹן וּתְקַדְמוֹן

וַתֵּהֱכֹן לְאַרְחָכוֹן וַאֲמָרוּ לֹא אֱלֹהִין

בְּרַחוּבָא נְבִית:

הנה נא אדני. הנה נא אתם אדונים לי,

אחר שעברתם עלי. דבר אחר הנה נא,

צריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו

שלא יכירו בכם, וזו היא עצה נכונה: סורו

נא. עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון,

שלא יכירו שאתם נכנסים שם, לכך נאמר

סורו: ולינו ורחצו רגליכם. וכי דרכן של

בני אדם כלון תחלה ואחר כך לרחוץ,

ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה

וּרְחֲצוּ רַגְלֵיכֶם, אֲלֵא כֵךְ אָמַר לוֹט, אִם
כְּשִׁיבָאוּ אֲנָשֵׁי סְדוּם וַיֵּרְאוּ שֶׁכֶּבֶד רַחֲצוּ
רַגְלֵיהֶם, יַעֲלִילוּ עָלַי וַיֹּאמְרוּ, כֹּבֵד עֲבָדוֹ
שְׁנֵי יָמִים אִו שְׁלֹשָׁה שָׁבָאוּ לְבֵיתְךָ וְלֹא
הוֹדַעְתָּנוּ, לְפִיכֵךְ אָמַר, מוֹטֵב שִׁיתַּעֲכָבוּ
כֹּאן בְּאַבְקֵי רַגְלֵיהֶם, שִׁיחִיו נִרְאִין כְּמוֹ
שָׁבָאוּ עֲבָשִׁיו, לְפִיכֵךְ אָמַר לִינוּ תַחֲלָה,
וְאַחֵר כֵּךְ רַחֲצוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא. וְלֹאֲבָרָהֶם
אָמְרוּ בֵן תַּעֲשֶׂה, מִכֹּאן שְׁמִסְרֵבִין לְקַטֵּן
וְאִין מִסְרֵבִין לְגִדּוֹל: כִּי בִרְחוּב נִלְיִן. הֲרִי
כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֲלֵא, שֶׁאָמְרוּ לֹא נִסּוּר

אל ביתך אלא ברחובה של עיר נליון:

וַיִּפְצֹר בָּם מֵאֹד וַיִּסְרוּ אֱלִיוֹ

וַיִּבְאוּ אֵל בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם

מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאכְלוּ:

וְאֶתְקַף בְּהוֹן לַחֲדָא וַזָּרוּ לְוֹתָהּ וְעָלוּ

לְבֵיתָהּ וַעֲבַד לְהוֹן מִשְׁתֵּיָא וּפִטִּיר

אָפָא לְהוֹן וַיֹּאכְלוּ:

ויסרו אליו. עקמו את הדרך לצד ביתו:

ומצות אפה. פסח היה:

ד טַרַם יִשְׁכְּבוּ וְאַנְשֵׁי הָעִיר

אַנְשֵׁי סָדֹם נִסְבּוּ עַל הַבַּיִת

מִנֶּעַר וְעַד זָקֵן כָּל הָעָם

מִקְצָה:

עַד לֹא שָׁכְבוּ וְאַנְשֵׁי קִרְיַת אַנְשֵׁי

סָדֹם אֶקִּיפוּ עַל בֵּיתָא מֵעוֹלָמָא וְעַד

סָבֵא כָּל עַמָּא מְסוּפָּה:

טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום.

בך נדרש בבראשית רבה, טרם ישכבו,

ואנשי העיר היו בפיהם של מלאכים,
שהיו שואלים ללוט מה טיבם ומעשיהם,
והוא אומר להם רובם רשעים, עודם
מדברים בהם, ואנשי סדום וגו'. ופשוטו
של מקרא, ואנשי העיר אנשי רשע, נסבו
על הבית, ועל שהיו רשעים נקראים אנשי
סדום, כמו שאמר הכתוב, ואנשי סדום
רעים וחטאים: כל העם מקצה. מקצה
העיר עד הקצה, שאין אחד מהם מוחה
בידם, שאפילו צדיק אחד אין בהם:

הַיִּקְרָאוּ אֵל לֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ

אֵיִה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלַיךְ

הַלֵּילָה הוֹצִיאָם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה

אֹתָם:

וְקָרוּ לְלוֹט וְאָמְרוּ לָהּ אַן גְּבֵרִיא דִּי

אֵתוּ לְוֹתְךָ לִילִיא אֶפְקִנּוּן לְוֹתְנָא וְנִדְעָה

יְתֵהוֹן:

וְנִדְעָה אוֹתָם. בַּמִּשְׁכָּב זָכַר, כִּמּוֹ אֲשֶׁר לֹא

יָדְעוּ אִישׁ:

וּ וַיֵּצֵא אֶלֵהֶם לֹט הַפֶּתַח

וְהָיָה לָתֶּסֶר סָגֵר אַחֲרָיו:

וְנִפְקַל לְוַתְּהוֹן לוֹט לְתִרְעָא וּדְשָׂא אֶחָד

בְּתִרוּהִי:

וַיֹּאמֶר אֵל נָא אַחִי תִירְעוּ:

וַאֲמַר בְּבִעוּ כֶּעַן אַחִי לֹא תִבְאִישוּן:

ח הִנֵּה נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲנִשׁ

לֹא יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאָה נָא

אֶתְהֵן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כַּטּוֹב

בְּעֵינֵיכֶם רַק לְאַנְשֵׁים הָאֵל אֵל

תַּעֲשׂוּ דְּבַר כִּי עַל כֵּן בָּאוּ

בְּצַל קִנְיָתִי:

הָא כַּעַן לִי תִרְתִּין בְּנֵן דִּי לֹא יִדְעֻנּוּ

גְּבַר אִפֵּק כַּעַן יִתְהוֹן לְוִתְכוּן וְעִיבִידוּ

לְהֵן כְּדִתְקֹן בְּעִינִיכוּן לְחֹד לְגַבְרִיא

הָאֵלִין לֹא תַעֲבִדוּן מִדַּעַם אֲרִי עַל כֵּן

עַלּוּ בְּטַלְל שְׁרוּתִי:

הָאֵל. כְּמוֹ הָאֵלֵה: כִּי עַל כֵּן בָּאוּ. כִּי

הַטּוֹבָה הַזֹּאת תַעֲשׂוּ לְכַבּוּדִי, עַל אֲשֶׁר בָּאוּ

בְּצַל קִנְיָתִי. תַרְגּוּם בְּטַלְל שְׁרִיתִי, תַרְגּוּם

של קורה שרותא:

ט וַיֹּאמְרוּ גַּם הֲלָאָה וַיֹּאמְרוּ

הֲאֶחָד בָּא לָגוּר וַיִּשְׁפֹּט שְׂפוֹט

עֲתָה נִרְעֶה לָּךְ מִיָּהֶם וַיַּפְצְרוּ

בְּאִישׁ בְּלוֹט מֵאֵד וַיִּגְשׁוּ

לְשֹׁבֵר הַדִּלָּת:

וַאֲמָרוּ קִרְבֵּה לְהֵלָא וַאֲמָרוּ חַד אֶתָּא

לְאַתּוֹתָבָא וְהָא דִּיין דִּינָא פִּעֵן נִבְאֵשׁ

לָךְ מִדִּילָהוֹן וְתִקִּיפוּ בְּגִבְרָא בְּלוֹט

לַחֲדָא וְקָרִיבוּ לְמַתְּבַר דְּשָׂא:

וַיֹּאמְרוּ גַשׁ הַלֵּאָה. קִרְבַּ לַהֲלֵאָה, כְּלוּמַר
הַתְּקַרְב לְצַדִּיק וּתְתַרְחֵק מִמֶּנּוּ, וְכֵן כָּל
הַלֵּאָה שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן רְחוּק, כִּמּוֹ זֶרֶה
הַלֵּאָה, הִנֵּה הֶחָצִי מִמֶּךָ וְהַלֵּאָה. גַּשׁ הַלֵּאָה,
הַמֶּשֶׁךְ לַהֲלֹךְ, בְּלִשְׁוֹן לַע"ז טְרִיטִי דְנו"ש,
וְדַבֵּר נִזְיָפָה הוּא, לֹאמַר, אֵין אֲנִי חוֹשֵׁשִׁין
לָךְ, וְדוּמָה לֹא קִרְבַּ אֲלִיךְ אֶל תַּגֵּשׁ בִּי, וְכֵן
גִּשָּׁה לִי וְאִשְׁבָּה, הַמֶּשֶׁךְ לְצַדִּיק בַּעֲבוּרִי
וְאִשְׁבֵּא אֲצִלְךָ. אַתָּה מְלִיץ עַל הָאוֹרְחִין,
אֵיךְ מִלֵּאךְ לְבֶךָ. עַל שֶׁאֵמַר לָהֶם עַל

הבנות אמרו לו גש הלאה, לשון נחת, ועל
שהיה מליץ על האורחים אמרו, האחד
בא לגור, אדם נכרי יחידי אתה בינינו
שבאת לגור, וישפוט שפוט, ונעשית
מוכיח אותנו: הדלת. דלת הסובבת לנעול
ולפתוח:

וַיֵּשְׁלַח הָאֲנָשִׁים אֶת יָדָם
וַיִּבְיֵאוּ אֶת לֹט אֲלֵיהֶם
הַבִּיתָה וְאֶת הַדֶּלֶת סָגְרוּ:

וְאוֹשִׁיטוּ גְבֻרִיאַת יְדֵיהֶן וְאִתֵּיאוּ יַת

לוט לוֹטָהוֹן לְבֵיתָא וַיֵּת דְּשֵׂא אַחְדוּ:

יֵא וְאֵת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּתַח

הַבַּיִת הָכּוּ בַּסְנוּרִים מִקָּטָן

וְעַד גָּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח:

וַיֵּת גְּבֵרִיא דִּי בְתָרַע בֵּיתָא מְחוּ

בְּשִׁבְרִירִיא מְזַעֲרָא וְעַד רַבָּא וּלְאִיו

לְאִשְׁכָּחָא תְרַעָא:

פֶּתַח. הוּא הַחֹלֶל שָׁבוּ נִכְנָסִין וַיּוֹצֵאֵין:

בַּסְנוּרִים. מִכַּת עוֹרוֹן: מִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל.

הקטנים התחילו בעבירה תחלה, שנאמר
מנער ועד זקן, לפיכך התחילה הפורענות
מהם:

יב וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֵל לֹט
עַד מִי לָךְ פֶּה חֲתָן וּבָנִיךָ
וּבָנֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ בָּעִיר
הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם:

וַאֲמָרוּ גְבֵרִיא לֹט עוֹד מִן לָךְ הֲכֹא
חֲתָנָא וּבֶנֶךָ וּבָנֶיךָ וְכָל דִּי לָךְ בְּקִרְתָּא

אִפִּיק מִן אֶתְרָא:

עוֹד מִי לָךְ פֹּה. פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, מִי לָךְ
עוֹד בְּעִיר הַזֹּאת, חוּץ מֵאֲשֶׁתְּךָ וּבְנוֹתֶיךָ
שֶׁבַבִּית: חֵתֵן וּבְנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ. אִם יֵשׁ לָךְ
חֵתֵן אֹדוּ בָנִים וּבְנוֹת, הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם:
וּבְנִיךָ. בְּנֵי בְנוֹתֶיךָ הַנְּשׂוּאוֹת. וּמִדְּרֹשׁ
אֲגִידָה, עוֹד, מֵאַחֵר שֶׁעוֹשִׁין נִבְלָה כַּזֹּאת,
מִי לָךְ פֶּתַחֲחוֹן פֹּה לְלַמֵּד סִנְגוֹרִיא עֲלֵיהֶם,
שֶׁכָּל הַלֵּילָה הִיא מְלִיץ עֲלֵיהֶם טוֹבוֹת.
קִרִי בֵּיה מִי לָךְ פֹּה:

יג כִּי מִשְׁחַתִּים אֲנַחֲנוּ אֶת

הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי גָדְלָה צַעֲקָתָם

אֶת פָּנַי יְהוָה וַיִּשְׁלַחֵנוּ יְהוָה

לְשַׁחֲתָהּ:

אֲרִי מַחְבִּלִין אֲנַחֲנָא יְת אַתְרָא הָדִין

אֲרִי סְגִיאת קַבְלַתְהוֹן קָדָם יי וְשַׁלַּחֲנָא

יי לְחַבְלוֹתֶיהָ:

יד וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל חַתָּנָיו

לְקַחְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ

מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי מֵשַׁחִית

יְהוָה אֶת הָעִיר וַיְהִי כַּמְצָחֶק

בְּעֵינַי חֲתָנִיו:

וַנִּפֶּק לוֹט וּמִלִּיל עִם חֲתָנוּהִי נִסְבִּי

בְּנִתָּהּ וַאֲמַר קוֹמּוּ פּוֹקוּ מִן אֲתָרָא הָדִין

אַרִּי מִחֲבַל יֵי יְת קָרְתָּא וְהָוּה כַּמְחִיךְ

בְּעֵינַי חֲתָנוּהִי:

חֲתָנִיו. שְׁתֵּי בָנוֹת נִשְׂאוֹת הִיוּ לוֹ בְּעִיר:

לִקְחֵי בָנוֹתָיו. שְׂאוֹתָן שְׁבִבִית אַרְזוֹסוֹת

להם:

טו וּבָכְמוֹ הַשֵּׁחַר עָלָה וַיֵּאָצֵּז

הַמִּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם

קַח אֶת אֲשֶׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי

בָּנֶיךָ הִנֵּמְצְאָת פֶּן תִּסָּפֵה

בַּעֲזֹן הָעִיר:

וּבְמִסַּק צִפְרָא הָיָה וַדְּחִיקוּ מִלְאָכֵיא

בְּלוֹט לְמִימָר קוּם דְּבַר יָת אֶתְתָּךְ וַיֵּת

תִּרְתִּין בְּנֶתְךָ דְּאִשְׁתְּכֹחַן מִהֵימְנָא עֲמָךְ

דִּילְמָא תִּלְקִי בְּחוּבֵי קְרָתָא:

וַיֵּאֵיצוּ. כְּתִרְגוּמוֹ וּדְחִיקוֹ, מֵהֲרוּהוּ:

הַנִּמְצָאוֹת. הַמְּזוּמָּנוֹת לָךְ בְּבֵית לְהַצִּילָם.

וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה יֵשׁ, וְזֶה יֵשׁוּבוֹ שֶׁל מִקְרָא:

תִּסְפֶּה. תִּהְיֶה כֹּלָה, עַד תּוֹם כֹּל הַדּוֹר,

מִתּוֹרֵגִם, עַד דְּסֵף כֹּל דְּרָא:

טו וַיִּתְּמַהֲמָה וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים

בְּיָדָיו וּבְיָד אִשְׁתּוֹ וּבְיָד שְׁתֵּי

בָּנָתָיו בְּחֶמְלָת יְחוּזָה עָלָיו

וַיִּצְאָהוּ וַיַּנְחֵהוּ מִחוּץ לְעִיר:

וְאֶת־עֵכָב וְאֶת־קִיפּוֹ גְּבֻרֵי־אֲבִידָהּ וּבִידָא

דְּאַתְתָּהּ וּבִידָא דְּתַרְתִּין בְּנֵתָהּ כְּרַחֵם

(נ"י כד חס) יי עֲלוּהִי וְאַפְקוּהִי

וְאַשְׁרוּהִי מִבְּרָא לְקַרְתָּא:

וַיִּתְמַחֲמָהּ כַּדִּי לְהַצִּיל אֶת מִמּוֹנֵנוּ:

וַיַּחֲזִיקוּ. אֶחָד מֵהֶם הָיָה שְׁלִיחַ לְהַצִּילָנוּ,

וַחֲבִירוֹ לְהַפּוֹךְ סְדוּם, לְכַךְ נֹאמַר וַיֹּאמֶר

הַמֶּלֶט, וְלֹא נֹאמַר וַיֹּאמְרוּ:

יְיָ וַיְהִי כְּחֹצֵצִיָּא אֶתְּם הַחֹצֵצָה

וַיֹּאמְרוּ הַמֶּלֶט עַל נַפְשֵׁךְ אֵל

תַּבִּיט אַחֲרֶיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל

הַכֶּפֶר הַחֶרֶה הַמֵּלֵט פֶּן תִּסָּפֶה:

וְהָיָה כִּד אֲפִיקוֹ יִתְהוֹן לְבָרָא וְאָמַר

חֹם עַל נַפְשְׁךָ לֹא תִסָּתְכִי לְאַחֲרֶיךָ

וְלֹא תִקּוּם בְּכָל מִיִּשְׂרָאֵל לְטוֹרָא

אֲשֶׁתִּזְבֶּה דְלִמָּא תִלְקִי:

המלט על נפשך. דייך להציל נפשות אל

תחום על הממון: אל תביט אחריך. אתה

הרשעת עמהם, ובזכות אברהם אתה

ניצול, אינך כדאי לראות בפורענותם

ואתה ניצול: בכל הככר. ככר הירדן:
ההרה המלט. אצל אברהם ברה, שהוא
יושב בהר, שנאמר ויעתק משם ההרה,
ואף עכשיו היה יושב שם, שנאמר אל
המקום אשר היה שם אהלו בתחלה, ואף
על פי שכתוב ויאהל אברם וגו', אהלים
הרבה היו לו, ונמשכו עד חברון. המלט
לשון השמטה, וכן כל אמלטה שבמקרא,
אשמוצי"ר בלע"ז, וכן והמליטה זכר,
שנשמט העובר מן הרחם. כצפור נמלטה,
לא יכלו מלט משא, להשמיט משא הרעי

שבנקביהם:

יְהוָה וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֵל נָא

אֲדֹנִי:

וַאֲמַר לוֹט לְהוֹן בְּבָעוּ כְעַן רַבּוֹנִי (נ"י

י"י):

אֵל נָא אֲדֹנִי. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ שֶׁזֶּה קֹדֶשׁ,

שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשִׁי, מִי שִׁישׁ

בִּידּוֹ לְהַמִּית וּלְהַחֲיוֹת, וְתַרְגּוּמוֹ בְּבָעוּ כְעַן

ה': אֵל נָא. אֵל נָא תֹאמַר אֵלֵי לְהַמְלִיט

הַהֲרָה: נָא. לְשׁוֹן בִּקְשָׁה:

יֵט הֵנָּה נָא מִצָּא עֲבָדְךָ חֵן

בְּעֵינֶיךָ וְתִגְדֹּל חֲסִדְךָ אֲשֶׁר

עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת

נַפְשִׁי וְאַנְכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט

הַחֲרָה פֶּן תִּדְבַּקְנִי הָרָעָה

וּמָתִי:

הָא כֵּעַן אֲשַׁכַּח עֲבָדְךָ רַחֲמִין קִדְמָךָ

וְאַסְגִּיתָא טִיבוֹתְךָ דִּי עֲבַדְתָּ עִמִּי

לְקִימָא יְת נַפְשִׁי וְאַנָּא לִית אֲנָא יְכִיל

לֹא־שִׁתְּזָבָא לְטוֹרָא דִּילְמָא תִּעְרַעַנְנִי

בְּשִׁתָּא וְאִימוֹת:

פֶּן תִּדְבַקְנִי הָרְעָה. כְּשֶׁהֵייתִי אֶצֶל אֲנָשִׁי

סְדוּם, הִיָּה הַקַּב"ה רוֹאֵה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי

בְּנֵי הָעִיר, וְהֵייתִי נֹרְאָה צְדִיק וְכֹדַאי

לְהִנָּצֵל, וְכִשְׁאָבָא אֶצֶל צְדִיק, אֲנִי כֹרֵשֶׁעַ,

וְכֵן אָמְרָה הַצְרֹפִית לְאֵלֶיהָ כִּי בָאת אֵלַי

לְהִזְכִּיר אֶת עוֹנִי, עַד שֶׁלֹּא בָאת אֵצְלִי, הִיָּה

הַקַּב"ה רוֹאֵה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי עַמִּי וְאֲנִי

צְדִיקָה בִּינִיָּהם, וּמִשְׁבַּאת אֵצְלִי, לְפִי

מַעֲשֵׂיךְ אֲנִי רֹשֶׁעַ:

כ הִנֵּה נֶאֱדָר הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה

לְנוֹם שָׁמָּה וְהוּא מִצָּעַר

אֲמַלְטָה נֶאֱדָר שָׁמָּה הֲלֹא מִצָּעַר

הוּא וְתַחֲי נַפְשֵׁי:

הָא כְּעַן קִרְתָּא הָדָא קְרִיבָא לְמַעֲרוֹק

לְתַמּוֹ וְהִיא זַעֲרָא אֲשַׁתְּזַב כְּעַן תַּמּוֹ

הֲלֹא זַעֲרָא הִיא וְתַתְּקִים נַפְשֵׁי:

העיר הזאת קרובה. קרובה ישיבתה,

נתיישבה מקרוב, לפיכך לא נתמלאה

סאתה עדיין, ומה היא קריבתה, מדור
הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו
להתישב איש איש במקומו, והיא היתה
בשנת מות פלג, ומשם עד כאן נ"ב שנה,
שפלג מת בשנת מ"ח לאברהם, כיצד פלג
חי אחרי הולידו את רעז ר"ט שנה, צא
מהם ל"ב כשנולד שרוג ומשרוג עד
שנולד נחור ל', הרי ס"ב, ומנחור עד
שנולד תרח כ"ט, הרי צ"א, ומשם עד
שנולד אברהם ע', הרי קס"א, תן להם
מ"ח, הרי ר"ט, ואותה שנה היתה שנת

הפלגה, וכשנחרבה סדום היה אברהם בן
צ"ט שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן נ"ב
שנה, וצוער איחרה ישיבתה אחרי ישיבת
סדום וחברותיה שנה אחת, הוא שנאמר
אמלטה נא, נא בגימטריא נ"א: הלא
מצער היא. והלא עוונותיה מועטין ויכול
אתה להניחה: ותחי נפשי. בה, זהו
מדרשו. ופשוטו של מקרא, הלא עיר
קטנה היא ואנשים בה מעט, אין לך
להקפיד אם תניחנה, ותחי נפשי בה:

כא רביעי ויאמר אליז

הנה נשאתי פניך גם לדבר

הזה לבלתי הפכי את העיר

אשר דברת:

ואמר לה הן נסיבית אפך אף

לפתגמא הדין בדיל דלא למהפך ית

קרתא דבעיתא עליה:

גם לדבר הזה. לא דייד שאתה ניצול,

אלא אף כל העיר אציל בגלגל: הפכי.

הופך אני, כמו עד בואי, אחרי רואי, מדי

דברי בו:

כב מהר המלט שמה פי לא

אוכל לעשות דבר עד באך

שמה על פן קרא שם העיר

צוּר:

אוחי לאשתזב תמן ארי לא אכול

למעבד פתגמא עד מיתך לתמן על

כֵּן קָרָא שְׁמָא דְקַרְתָּא צוּעֵר:

**כי לא אוכל לעשות. זה עונשן של
מלאכים, על שאמרו כי משחיתים אנחנו,
ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זזו משם
עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשותן:
כי לא אוכל. לשון יחיד, מכאן אתה למד
שהאחד הופך והאחד מציל, שאין שני
מלאכים נשלחים לדבר אחד: על כן קרא
שם העיר צוער. על שם והיא מצער:**

בג השמש יצא על הארץ ולוט

בֹּא צִעֲרָה:

שִׁמְשָׁא נִפְק עַל אֲרַעָא וְלוֹט עַל
לְצוּעֵר:

בְּ-וִיהוּזָה הַמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל
עַמּוֹרָה גְּפָרִית וְאַשׁ מֵאֵת יְהוּזָה
מִן הַשָּׁמַיִם:

וַיִּי אֱמֵט עַל סְדוֹם וְעַל עַמּוֹרָה
גְּפָרִיתָא וְאַשְׁתָּא מִן קָדָם יי מִן שְׁמַיָּא:
וְה' הַמְטִיר. כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְה', הוּא

ובית דינו: המטיר על סדום. בעלות
השחר כמו שנאמר וכמו השחר עלה,
שעה שהלבנה עומדת ברקיע עם החמה,
לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם
ללבנה, אמר הקב"ה אם אפרע מהם ביום,
יהיו עובדי לבנה אומרים, אילו היה
בלילה כשהלבנה מושלת, לא היינו
חרבין, ואם אפרע מהם בלילה, יהיו עובדי
החמה אומרים אילו היה ביום כשהחמה
מושלת, לא היינו חרבים, לכך כתיב וכמו
השחר עלה, ונפרע מהם בשעה שהחמה

והלבנה מושלים: המטיר וגו' גפרית
ואש. בתחלה מטר, ונעשה גפרית ואש:
מאת ה'. דרך המקראות לדבר כן, כמו
נשי למך, ולא אמר נשי. וכן אמר דוד קחו
עמכם את עבדי אדוניכם, ולא אמר
מעבדי. וכן אחשורוש בשם המלך, ולא
אמר בשמי. אף כאן אמר מאת ד', ולא
אמר מאתו: מן השמים. והוא שאמר
הכתוב כי בם ידין עמים וגו', כשבא ליסר
הבריות, מביא עליהם אש מן השמים,
כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד המן,

מִן הַשָּׁמַיִם, הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן
הַשָּׁמַיִם:

כֹּה וַיְהִי־כֵן: אֶת הָעָרִים הָאֵל וְאֶת
כָּל הַכֹּכָב וְאֶת כָּל יֹשְׁבֵי
הָעָרִים וְצִמַּח הָאֲדָמָה:

וַהֲפֹךְ יְתֵ קְרוֹיָא הָאֱלִין וְיֵת כָּל מִישְׁרָא
וְיֵת כָּל יֵתְבִי קְרוֹיָא וְצִמַּח דְּאֲרַעָא:

וַיַּהֲפֹךְ אֶת הָעָרִים וְגו'. אַרְבַּעַתַּן יוֹשְׁבוֹת
בְּסֻלַּע אֶחָד, וְהַכֹּכָב מַלְמַעְלָה לְמַטָּה,
שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֲלָמִישׁ שֶׁלָּח יָדוֹ וְגו':

כֹּו וְתַבַּט אֶשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וְתִהְיֶה

נְצִיב מֶלֶח:

וְאַסְתָּכִיאת אֶתְּתָה מִבְּתְרוֹהִי וְהָיוּ קָמָא

דְּמֶלְחָא:

וְתַבַּט אֶשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו. מֵאַחֲרָיו שֶׁל לוֹט:

וְתִהְיֶה נְצִיב מֶלֶח. בַּמֶּלֶח חֲטָאָה וּבַמֶּלֶח

לְקַתָּהּ, אָמַר לָהּ תִּנִּי מַעֲט מֶלֶח לְאוֹרְחִים

הַלָּלוּ, אָמְרָה לוֹ אֵף הַמְנַהֵג הָרַע הַזֶּה אֶתְּתָה

בֹּא לְהַנְהִיג בַּמָּקוֹם הַזֶּה:

כֹּו וַיִּשְׁכְּבוּ אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר אֵל

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת

פָּנַי יְהוָה:

וְאֶקְדִּים אֲבָרָהָם בְּצִפְרָא לְאַתְרָא

דְּשִׁמְשׁ תַּמָּן בְּצִלּוֹ קַדָּם יי:

בַּח וַיִּשְׁקֹף עַל פָּנַי סְדוֹם וְעִמּוֹרָה

וְעַל כָּל פָּנַי אֶרֶץ הַכֶּכֶר וַיִּרְא

וַהֲנִיחָהּ עָלָה קִיטֹר הָאֶרֶץ כְּקִיטֹר

הַכֶּבֶשׂ:

וְאֶסְתָּכִי עַל אִפִּי סְדוֹם וְעִמּוֹרָה וְעַל

כָּל־אֲפִי־אֶרֶץ־דְּמִישָׁרָא וַחֲזָא־וְהָא־

סְלִיק־תַּנְנָא דְּאֶרֶץ־כְּתַנְנָא דְּאֶתְוֹנָא:

קִיטּוֹר. תִּימּוֹר שֶׁל עֵשָׂן שׁוֹר"א, בִּלְע"ז:

כַּבֵּשֵׁן. חֲפִירָה שֶׁשׁוֹרְפִין בָּהּ אֶת הָאֲבָנִים

לִסִּיד, וְכֵן כָּל כַּבֵּשֵׁן שֶׁבַתּוֹרָה:

בְּטוֹיָהּי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי

הַכֹּכָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת

אֲבֹרָהֶם וַיִּשְׁלַח אֶת לֹט מִתּוֹךְ

הַחֲפָכָה בַּחֲפֹךְ אֶת הָעָרִים

אֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּהֵן לֹט:

וְהוּא בְּחַבְלוֹת (נ"י כַּד חֶבֶל) יי ית

קְרוֹי מִיִּשְׂרָא וְדָכִיר יי ית אֲבָרָהָם

וְשַׁלַּח ית לֹט מִגֹּ הַפְּכָתָא כַּד הַפֶּךְ ית

קְרוֹיָא דִּי הוּא יִתֵּב בְּהֵן לֹט:

וּיִזְכּוּר אֱלֹהִים אֶת אֲבָרָהָם. מֵהוּ זְכִירָתוֹ

שֶׁל אֲבָרָהָם עַל לֹט, נִזְכָּר שֶׁהִיָּה לֹט יוֹדֵעַ

שֶׁשָּׂרָה אֵשֶׁתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם, וְשָׁמַע שֶׁאָמַר

אֲבָרָהָם בְּמִצְרַיִם עַל שָׂרָה אֵחֹתִי הִיא, וְלֹא

גָּלָה הַדָּבָר, שֶׁהִיָּה חָם עָלָיו, לְפִיכָךְ חָם

הקב"ה עליו:

לַוִּיעַל לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּחָר

וְשָׂתִי בְּנָתָיו עָמּוּ כִּי יֵרָא

לְשָׁבֶת בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמַּעֲרָה

הוא וְשָׂתִי בְּנָתָיו:

וּסְלָק לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּתֵב בְּטוֹרָא וְתַרְתִּין

בְּנָתָהָ עֵמָּה אַרְי דְּחִיל לְמַתֵּב בְּצוֹעַר

וַיֵּתֵב בַּמַּעֲרָתָא הוּא וְתַרְתִּין בְּנָתָהָ:

כי ירא לְשָׁבֶת בְּצוֹעַר. לְפִי שְׁהִיתָה

קרובה לסדום:

לא וְתֹאמַר הַבְּכִירָה אֵל

הַצְעִירָה אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין

בְּאֶרֶץ לְבוֹא עָלֵינוּ בְּדֶרֶךְ כָּל

הָאֶרֶץ:

וְאָמַרְתָּ רַבָּתָא לְזַעֲרָתָא אַבּוּנָא סִיב

וּגְבַר לִית בְּאֶרֶעָא לְמִיעַל עֲלָנָא

כְּאוֹרַח כָּל אֶרֶעָא:

אֲבִינוּ זָקֵן. וְאִם לֹא עֲכָשִׁיו אִימָתִי, שְׂמָא

יָמוֹת אֹי יִפְסֹוק מִלְּהוֹלִיד: וְאִישׁ אִין
בְּאַרְץ. סְבוּרוֹת הִיוּ שְׂכָל הָעוֹלָם נִחְרַב,
כְּמוֹ בְּדוֹר הַמַּבּוּל:.

לֵב לָכָה נִשְׁקָה אֶת אֲבִינוּ יִין
וְנִשְׁכָּבָה עָמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ
זֶרַע:

אִיתָא נִשְׁקִי יֵת אֲבוּנָא חֲמָרָא וְנִשְׁכּוּב
עֲמָה וְנִקְיָם מֵאֲבוּנָא בְּנִין:

לֵב וְתִשְׁקִין אֶת אֲבִיהֶן יִין

בְּלִילָהּ הוּא וְתָבֵא הַבְּכִירָה

וְתִשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ וְלֹא יָדַע

בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקִמָּהּ:

וְאִשְׁקִיָּאָהּ יֵת אֲבוּהֶן חֲמֹרָא בְּלִילִיא

הוּא וְעָלָת רַבְתָּא וְשָׁכִיבָא עִם אֲבוּהָא

וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְקִימָהּ:

וְתִשְׁקִין וְגו'. יין נִזְדַּמֵּן לָהֶם בַּמַּעֲרָה,

לְהוֹצִיא מֵהֶן שְׁנֵי אֻמּוֹת: וְתִשְׁכַּב אֶת

אֲבִיהָ. וּבַצֵּעִירָה כְּתִיב וְתִשְׁכַּב עִמּוֹ,

צעירה לפי שלא פתחה בזנות, אלא
אחותה למדתה, חיסך עליה הכתוב ולא
פירש גנותה, אבל בכירה שפתחה בזנות,
פרסמה הכתוב במפורש. ובקומה של
בכירה נקוד על וי"ו של ובקומה לומר,
שבקומה ידע, ואף על פי כן לא נשמר
ליל שני מלשתות.:

לד ויהי ממחרת ותאמר
הבכירה אל הצעירה הן
שכבתי אמש את אבי נשקנו

יִיזְן גַּם הַלַּיְלָה וּבֹאִי שְׁכֹבִי

עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זֶרַע:

וְהָיָה בְיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וְאִמְרַת רַבָּתָא

לְזַעֲרָתָא הָא שְׁכִיבִית רַמְשָׁא עִם אֲבָא

נְשִׁקְנָה חֲמָרָא אַף בְּלִילִיָּא וְעוּלִי

שְׁכִיבִי עִמָּה וְנִקְיִים מֵאֲבוּנָא בְּנִין:

לָהּ וְתִשְׁקִין גַּם בְּלִילָהּ הַחוּזָא

אֶת אֲבִיהֶן יִיזְן וְתִקֶּם הַצְעִירָה

וְתִשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא יִדַּע

בְּשֹׁכְבָהּ וּבְקִמָּהּ:

וְאֶשְׁקִיאהּ אֶף בְּלִילֶיהָ הֲהוּא יֵת אַבְוֶהֶן

חֲמָרָא וְקִמַּת זַעֲרָתָא וְשֹׁכֵיבַת עֵמָה

וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְקִימָהּ:

לוֹ וְתַהֲרִין שְׁתֵּי בָנוֹת לוֹט

מֵאַבְיָהֶן:

וְעַדִּיאַן תַּרְתִּין בָּנֹת לוֹט מֵאַבְוֶהֶן:

וְתַהֲרִין וְגו'. אֶף עַל פִּי שְׁאִין הָאִשָּׁה

מִתְעַבְרַת מִבִּיאה רִאשׁוֹנָה, אִלּוּ שִׁלְטוֹ

בעצמן והוציאו ערותן לחוץ, ונתעברו
מביאה ראשונה:

לֹא וְתֵלֵד הַבְּכִירָה בֵּין וְתִקְרָא
שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אָבִי מוֹאָב
עַד הַיּוֹם:

וילידת רב־תא בֶּר וְקָרַת שְׁמָהּ מוֹאָב
הוא אֲבוֹהוֹן דְּמוֹאָבָא עַד יוֹמָא דִּין:

מוֹאָב. זוּ שְׁלֹא הִיתָה צְנוּעָה פִּירְשָׁה
שְׁמֵאבִיָּה הוּא, אֲבָל צַעִירָה קִרְאָתוֹ בְּלִשׁוֹן
נְקִיָּה, וְקִבְלָה שְׂכָר בִּימֵי מִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר

בבני עמון אל תתגר בם, כלל, ובמזאב לא
הזהיר אלא שלא ילחמו בם, אבל לצערן
התיר לו:

לח וְהִצְעִירָה גַם הוּא יִלְדָּה בֶּן
וְתִקְרָא שְׁמוֹ בֶּן עַמִּי הוּא
אֲבִי בְנֵי עַמּוֹן עַד הַיּוֹם:

וְזַעֲרָתָא אֵף הִיא יִלְיֶדֶת בַּר וְקָרָת
שְׁמָהּ בַּר עַמִּי הוּא אֲבוֹהוֹן דְּבְנֵי עַמּוֹן
עַד יוֹמָא דִּין:

א וַיִּסַּע מֶשֶׁם אַבְרָהָם אֶרְצָה

הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין קִדְשׁ וּבֵין

שׁוּר וַיֵּגֶר בְּגֶרֶר:

וַנִּטֵּל מִתָּמֶן אַבְרָהָם לְאֶרְעָא דְרוּמָא

וַיֵּתֵב בֵּין רֶקֶם וּבֵין חֲגָרָא וְאֶתוֹתֵב

בְּגֶרֶר:

ויסע משם אברהם. כשראה שחרבו

הכרכים, ופסקו העוברים והשבים, נסע לו

משם. דבר אחר להתרחק מלוט, שיצא

עליו שם רע שבא על בנותיו:

ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֵל שְׁרָה

אֲשֶׁתִּי אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח

אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקַּח אֶת

שְׁרָה:

וַאֲמַר אַבְרָהָם עַל שְׁרָה אֶתְתָּהּ אַחֲתִי

הִיא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מַלְכָּא דְגֵרָר וַדְבַר

יְת שְׁרָה:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם. כֹּאן לֹא נָטַל רֵשׁוֹת, אֲלֹא

עַל כְּרַחֵה שְׁלֹא בְטוֹבָתָהּ, לְפִי שִׁכְבָּר

לֹוּקָחָהּ לְבֵית פִּרְעֹה עַל יְדֵי כֵן: אֵל שָׂרָה
אֲשֶׁתּוֹ. עַל שָׂרָה אֲשֶׁתּוֹ, וּכְיוּצָא בּוֹ אֵל
הַלֵּקָח אַרְוֹן וְגו', וְאֵל מֹות חֲמִיּהָ, שְׁנֵיהֶם
בְּלֶשׁוֹן עַל:

ג וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אַבְרָמָלֶךְ
בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה
מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ
וְהוּא בְּעֵלָת בְּעַל:

וַאֲתָא מִימָר מִן קָדָם יי לֹות אַבְרָמָלֶךְ

בַּחֲלֹמָא דְלִילִיא וַאֲמַר לָהּ הֵא אֶת מִית

עַל עֵיסֶק אֶתְתָּא דְדַבְרָתָא וְהִיא אֶתְתָּ

גָּבַר:

ד וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ

וַיֹּאמֶר אֲדָנִי הֲגֹוִי גַם צַדִּיק

תַּחֲרֹג:

וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב לָוְתָהּ וַאֲמַר יִי הָעַם

אַף זָכֹאִי תִקְטֹל:

לֹא קָרַב אֵלֶיהָ. הַמֶּלֶךְ מִנְעוּ, כְּמוֹ

שנאמר לא נתתיך לנגוע אליה: הגוי גם
צדיק תהרוג. אף אם הוא צדיק תהרגנו,
שלא כך דרכך לאבד האומות חנם, כך
עשית לדור המבול ולדור הפלגה, אף אני
אומר שהרגתם על לא דבר, כמו שאתה
אומר להרגני:

ה הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אֲחֹתִי
הוּא וְהִיא גַם הוּא אָמַרְהָ אֲחִי
הוּא בָּתָם לְבָבִי וּבְנִקִּיז פִּי
עֲשִׂיתִי זֹאת:

הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אֶחָתִי הִיא וְהִיא אַף

הִיא אֶמְרַת אָחִי הוּא בְּקִשְׁיטוֹת לְבִי

וּבְזָכָאוֹת יְדֵי עֲבָדִית דָּא:

גם היא. לרבות עבדים וגמלים וחמרים

שלה את כולם שאלתי ואמרו לי אחיה

הוא: בתם לבבי. שלא דמיתי לחטוא:

ובנקיון כפי. נקי אני מן החטא, שלא

נגעתי בה:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּחֶלֶם

גַּם אֲנֹכִי יִדְעֹתִי כִּי בָתָם

לְבַבְךָ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשׁוּךְ גַּם

אֲנֹכִי אֹתְךָ מִחֲטֹא לִי עַל כֵּן

לֹא נִתְּתִיךָ לְנֶגַע אֱלֹהִים:

וְאָמַר לָהּ מִי־מֵר מִן קֶדֶם יְיָ בַּחֲלֹמָא

אֶף קֶדְמִי גָּלִי אֲרִי בְּקִשְׁיטוֹת לְבָךְ

עֲבַדְתָּ דָּא וּמִנְעִית אֶף אֲנָא יִתְךָ

מִלְמַחֲטִי קֶדְמִי עַל כֵּן לֹא שְׁבַקְתָּךְ

לְמִקְרַב לְוִתָּהּ:

יָדַעְתִּי כִּי בַתָּם לְבַבְךָ וְגו' . אִמַּת שְׁלֹא

דמית מתחלה לחטוא, אבל נקיון כפים
אין כאן. : לא נתתיך. לא ממך היה שלא
נגעת בה, אלא חשכתי אני אותך מחטוא,
שלא נתתי לך כח, וכן ולא נתנו אלהים,
וכן ולא נתנה אביה לבוא:

וְיַעֲקֹב הָיָה חָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי
נָבִיא הוּא וַיִּתְּפֹל בְּעֶדְךָ
וַחַיָּה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי
מֹות תָּמוּת אֶתָּה וְכָל אֲשֶׁר
לָךְ:

וַיַּעַן אֶת־יִב אֶת־ת גַּבְרָא אֶרֶי נְבִיא הוּא
וַיִּצְלִי עָלָךְ וַתַּחֲי וְאִם לִיתָךְ מִתִּיב דַּע
אֶרֶי מִימַת תְּמוֹת אֶת וְכָל דִּי לָךְ:

השׁב אשת האיש. ואל תהא סבור שמא
תתגנה בעיניו ולא יקבלנה, או ישנאך,
ולא יתפלל עליך. כי נביא הוא. ויודע
שלא נגעת בה, לפיכך ויתפלל בעדך:

ח וַיֵּשְׁכֶם אַבְימֶלֶךְ בַּבְּקָר
וַיִּקְרָא לְכָל עֲבָדָיו וַיֹּדְבָר אֶת
כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם

וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד׃

וַאֲקֵדִים אַבְימֶלֶךְ בְּצִפְרָא וַיִּקְרָא לְכָל

עֲבָדָיו וּמִלִּיל יַת כָּל פֶּתַח־מִיָּא הָאֵלֶּיךָ

קִדְמִיהוֹן וּדְחִילוּ גּוֹבְרִיָּא לַחֲדָא׃

ט וַיִּקְרָא אַבְימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם

וַיֹּאמֶר לוֹ מַה עָשִׂיתָ לָנוּ וּמַה

חָטָאתִי לָךְ כִּי הֵבֵאתָ עָלַי וְעַל

מִמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְדֹלָה מֵעַשְׂשִׁים

אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֹׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי׃

וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַאֲמַר לֵהּ מָה
עֲבַדְתָּ לָנָא וּמָה חֲבִית (נ"י חֲטִית) לָךְ.
אֲרִי אֵיתִיתָא עָלַי וְעַל מַלְכוּתִי חֹבָא
רַבָּא עֹבְדִין דִּי לֹא כְשָׁרִין לְאַתְעֲבַדָּא
עֲבַדְתָּ עָמִי:

מעשים אשר לא יעשו. מכה אשר לא
הורגלה לבא על בריה באה לנו על ידך,
עצירת כל נקבים של זרע, ושל קטנים,
ורעי, ואזנים וחוטם:

, וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֵל אַבְרָהָם

מָה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֵת

הַדָּבָר הַזֶּה:

וַאֲמַר אַבְימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה חֲזִיתָ אֲרִי

עֲבַדְתָּ יְת פֶּתַגְמָא הִדִּין:

יֵא וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי

רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם

הַזֶּה וְהִרְגוּנִי עַל דְּבַר אֲשַׁתִּי:

וַאֲמַר אַבְרָהָם אֲרִי אֲמַרְתָּ לְחֹד לִית

דְּחִלְתָּא דִּי בְּאַתְרָא הִדִּין וַיִּקְטֹּלֵנִי

עַל עֵיסֶק אֶתְתִּי:

רק אין יראת אלהים. אכסנאי שבא
לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין
אותו, או על עסקי אשתו שואלין אותו,
אשתך היא או אחותך היא:

יב וְגַם אֶמְנָה אַחֲתִי בֵּת אָבִי
הוּא אֵךְ לֹא בֵּת אֲמִי וְתָהִי לִי
לְאִשָּׁה:

וְבָרַם בְּקוֹשֵׁטָא אַחֲתִי בֵּת אָבִא הִיא
בָּרַם לֹא בֵּת אֲמִי וְהָיוּ לִי לְאִנָּתוֹ:

אחותי בת אבי היא. ובת אב מותרת לבן
נה, שאין אבות לעובדי עבודה אלילים,
וכדי לאמת דבריו השיבו כן. ואם תאמר
והלא בת אחיו היתה, בני בנים הרי הן
כבנים, והרי היא בתו של תרח, וכן הוא
אומר ללוט, כי אנשים אחים אנחנו: אך
לא בת אמי. הרי מאם אחרת היה:

יג וַיְהִי כִּאֲשֶׁר הִתְּעוּ אֶת־י
אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וְאָמַר לָהּ
זֶה חֲסִידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי

אֵל כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִבְּרָא

שָׁמָּה אֶמְרִי לִי אָחִי הוּא:

וְהָיָה כִּד טָעוּ עַמִּמִּיא בְּתַר עוֹבְדֵי

יְדִיהוֹן יְתִי קָרִיב יִי לְדַחֲלָתָהּ מִבֵּית

אֲבָא וְאֶמְרִית לָהּ דִּין (נ"י דָּא)

טִיבוּתֵיךְ דִּי תַעֲבֹדִי עָמִי לְכָל אֲתָרָא

דִּי נִהַךְ לְתַמָּן אֶמְרִי עָלַי אָחִי הוּא:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אוֹתִי וְגו'. אוֹנֵקלוֹס

תרגם מה שתרגם, ויש לישב עוד דבר

דבור על אופניו, כשהוציאני הקב"ה

מבית אבי להיות משוטט ונד ממקום
למקום, וידעתי שאעבור במקום רשעים,
ואומר לה זה חסדך וגו': כאשר התעו.
לשון רבים, ואל תתמה כי בהרבה
מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי
לשון רבים, אשר הלכו אלהים, אלהים
חיים, אלהים קדושים, וכל לשון אלהים
לשון רבים, וכן ויקח אדוני יוסף, אדוני
האדונים, אדוני הארץ, וכן בעליו יזמת,
והועד בבעליו. ואם תאמר מהו לשון
התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מיושב

קרוי תועה, כמו ותלך ותתע, תעיתי כשה
אובד, יתעו לבלי אוכל, יצאו ויתעו לבקש
אכלם: אמרי לי. עלי, וכן וישאלו אנשי
המקום לאשתו, על אשתו. וכן ואמר
פרעה לבני ישראל, כמו על בני ישראל.
פן יאמרו לי אשה הרגתהו:

יד וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֶאֱזַן וּבָקָר
וְעֶבְדִּים וְשֹׁפְחֹת וַיִּתֵּן
לְאַבְרָהָם וַיָּשָׁב לוֹ אֶת שָׂרָה
אִשְׁתּוֹ:

וַיְדַבֵּר אֲבִימֶלֶךְ עִאן וְתוֹרִין וְעַבְדֵּי

וְאִמְהֵן וַיֵּהֱב לְאַבְרָהָם וְאַתִּיב לָהּ יֵת

שָׂרָה אֶתְתָּהּ:

וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם. כְּדִי שִׁיתַּפִּיִּם וַיִּתְּכַל

עָלָיו:

טו וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי

לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שֵׁב:

וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ הֵא אֶרְעִי קִדְמָךְ

בְּדַתְּקִין בְּעֵינֶיךָ תִּיב:

הנה ארצי לפניך. אבל פרעה אמר לו

הנה אשתך קח ולך, לפי שנתירא,

שהמצרים שטופי זמה:

טז ולשׁרה אַמַּר הֵנָּה נְתַתִּי אֵלָיךָ

בְּכֶסֶף לְאֶחִיךָ הֵנָּה הוּא לְךָ

בְּסוֹת עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר אֶתָּךְ

וְאֵת כֹּל וְנִכְחַת:

ולשׁרה אַמַּר הֵא יְהִבִּית אֵלָיךָ סְלַעִין

דְּכֶסֶף לְאֶחִיךָ הֵא הוּא לְיָךְ בְּסוֹת דִּיקָר

עֵינַיִן חָלַף דְּשִׁלַּחִית וּדְבַרְתִּיךָ וַחֲזִית
יְתִיךָ וַיֵּת כָּל דְּעַמָּךָ וְעַל כָּל מָה
דְּאַמַּרְתָּ אֶתּוֹכַחַת:

ולשרה אמר. אבימלך לכבודה, כדי
לפייסה, הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי
ממון לאחיד, שאמרת עליו אחי הוא, הנה
הממון והכבוד הזה לך כסות עינים: לכל
אשר אתך. יכסו עיניהם שלא יקילוּ,
שאיכלו השיבותיך ריקנית, יש להם לומר,
לאחר שנתעלל בה החזירה, עכשיו

שהוצרכתי לבזבז ממון ולפייסך, יודעים
יהיו שעל כרחי השיבותיך, ועל ידי נס:
ואת כל. ועם כל באי עולם: ונכחת. יהא
לך פתחון פה להתוכח, ולהראות דברים
נכרים הללו, ולשון תוכחה בכל מקום,
ברור דברים, ובלע"ז אשפורפי"ר,
ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון
המקרא כך הוא נופל על התרגום, הנה
הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי
ששלטו בדך, ובכל אשר אתך, ועל כן
תרגומו וחזית יתיך וית כל דעמך. ויש

מדרש אנדה, אבל ישוב לשון המקרא

פירשתי:

וַיֵּתְּ פֶלֶל אֲבֹרָהֶם אֶל הָאֱלֹהִים

וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ

וְאֵת אִשְׁתּוֹ וְאֶמְהָתָיו וַיֵּלְדוּ:

וְצִלִּי אֲבֹרָהֶם קָדָם יְיָ וְאִסִּי יְיָ יֵת

אֲבִימֶלֶךְ וַיֵּת אֶתְּהָ וְאֶמְהָתָהּ וְאֶתְרוּחָהּ:

וַיֵּלְדוּ. כתר ג' ומו' ואתרוחו, נפתחו נקביהם

והוציאו, והיא לידה שלהם:

יח כִּי עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעֵד כָּל

רַחֲמָם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר

שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרְהָם:

אֲרִי מִיָּחַד אֶחָד יִי בְּאַפִּי כָּל פֶּתַח

וְלָדָא לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל עֵיסֶק שָׂרָה

אֶתֶּת אֲבָרְהָם:

בַּעַד כָּל רַחֲמָם. כִּנְגַד כָּל פֶּתַח: עַל דְּבַר

שָׂרָה. עַל כִּי דְבוּרָה שֶׁל שָׂרָה:

א וַיַּחְזֶה פֶקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר

אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:

וַיִּי דְכִיר יְת שָׂרָה כִּמָּא דִּי אָמַר וַעֲבַד

יִי לְשָׂרָה כִּמָּא דִּי מִלִּיל:

וזה' פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו,

ללמדך שכל המבקש רחמים על חבירו

והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה,

שנאמר ויתפלל וגו' וסמך ליה זה' פקד

את שרה, שפקדה כבר קודם שריפא את

אבימלך: פקד את שרה כאשר אמר.
בהריון: כאשר דבר. בלידה, והיכן היא
אמירה והיכן הוא דבור, אמירה, ויאמר
אלהים אבל שרה אשתך וגו', דבור, היה
דבר ה' אל אברם, בברית בין הבתרים,
ושם נאמר לא יירשך זה וגו', והביא
היורש משרה: ויעש ה' לשרה כאשר
דבר. לאברהם:

ב וְתֵּהָרֵךְ וְתֵּלֵךְ שָׂרָה לְאַבְרָהָם
בן לְזִקְנֵי לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דָּבַר

אתוּ אֱלֹהִים:

וְעַד־יֵאָת וּלְיֵדֶת שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּר

לְסִיבְתוֹהִי לְזִמָּן דִּי מַלְיֵל יִתָּה יִי:

למועד אשר דבר אתו. ר' יודן ורבי חמא,

רבי יודן אומר מלמד שנוכד לט' חדשים,

שלא יאמרו מביתו של אבימלך הוא, ור'

חמא אומר לשבעה חדשים: (לזקניו.

שהיה זיו איקונין שלו דומה לו:) למועד

אשר דבר אתו. דמליל יתיה, את המועד

אשר דבר וקבע כשאמר לו למועד אשוב

אליך, שרט לו שריטה בכותל, ואמר לו,

כשתגיע חמה לשריטה זו בשנה האחרת

תלד:

ג וַיִּקְרָא אֲבֹרָהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ

הַנּוֹלֵד לוֹ אֶשֶׁר יֵלְדָה לוֹ שָׂרָה

יִצְחָק:

וַיִּקְרָא אֲבֹרָהָם יֵת שׁוּם בְּרָה דַּאתִּילִיד

לָהּ דִּילִידַת לָהּ שָׂרָה יִצְחָק:

ד וַיִּמַּל אֲבֹרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ

בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים כֹּאֲשֶׁר צִוָּה

אֶתֹּ אֱלֹהִים:

וַגִּזֹּר אֲבָרָהָם יֵת יִצְחָק בְּרָהּ בַּר תַּמְנִיא

יּוֹמִין כְּמֵא דִּי פִקִּיד יֵתָהּ יֵי:

חֲמִישִׁי הַ וְאֲבָרָהָם

בֶּן מֵאֵת שָׁנָה בְּחֻלְדָּ לֹו אֵת

יִצְחָק בְּנוֹ:

וַאֲבָרָהָם בַּר מֵאָה שְׁנַיִן כֹּד אֶתִּילִיד

לָהּ יֵת יִצְחָק בְּרָהּ:

וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחֵק עָשָׂה לִי

אֱלֹהִים כָּל הַשְׁמַע יִצְחָק לִי:

וַאֲמַרְת שָׂרָה חֲדוּא עֲבַד לִי יֵי כָל

דְּשִׁמַּע יַחְדֵּי לִי:

יִצְחָק לִי. יִשְׁמַח עָלַי. וּמִדְּרֵשׁ אַגְדָּה,

הַרְבֵּה עֲקָרוֹת נִפְקְדוּ עִמָּה, הַרְבֵּה חוֹלִים

נִתְרַפְּאוּ בּוֹ בְּיוֹם, הַרְבֵּה תִּפְלוֹת נִעְנּוּ עִמָּה,

וְרַב שְׁחֹק הִיָּה בְּעוֹלָם:

וַתֹּאמֶר מִי מֶלֶךְ לְאַבְרָהָם

הַיִּנְיָקָה בָּנִים שָׂרָה כִּי יִלְדָתִי

בֶּן לְזִקְנִי:

וַאֲמַרְתָּ מָאֵן מְהֵימֵן דָּאֵמַר לְאַבְרָהָם

קָיָם דְּתוֹנִיק בְּנִין שָׂרָה אֲרִי יְלִידִית בַּר

לְסִיבְתוּהִי:

מי מלל לאברהם. לשון שבה וחשיבות,

כמו מי פעל ועשה, מי ברא אלה, ראו מה

הוא, ומי הוא שומר הבטחתו, הקב"ה

מבטיח ועושה: מלל. שינה הכתוב ולא
אמר דבר, גימטריא שלו ק', כלומר לסוף
מאה לאברהם: היניקה בנים שרה. ומהו
בנים לשון רבים, ביום המשתה הביאו
השרות בניהן עמהן, והיניקה אותם, שהיו
אומרות לא ילדה שרה, אלא אסופי
הביאה מן השוק:

ח וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ
אֲבֹרָתָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בְּיוֹם
הַגְּמִל אֶת יִצְחָק:

וְרַבָּא רַבִּיָּא וְאַתְחֲסִיל וְעַבַּד אַבְרָהָם

מִשְׁתֵּיָּא רַבָּא בְיוֹמָא דְאַתְחֲסִיל יֵת

יִצְחָק:

וַיִּגְמַל. לְסוּף כ"ד חוֹדֶשׁ: מִשְׁתָּה גְדוֹל.

שְׁהִיו שֵׁם גְדוֹלֵי הַדּוֹר, שֵׁם וְעַבְרָא וְאַבְיִמֶלֶךְ:

ט וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָהָר

הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יִלְדָּה לְאַבְרָהָם

מִצְחָק:

וַחֲזוּת שָׂרָה יֵת בֶּר הָהָר מִצְרִיתָא

דִּילִידַת לְאַבְרָהָם מְחִיֵּיךְ:

מצחק. לשון עבודת אלילים, כמו

שנאמר ויקומו לצחק. דבר אחר לשון

גילוי עריות, כמה דתימא לצחק בי. דבר

אחר לשון רציחה, כמה דתימא יקומו נא

הנערים וישחקו לפנינו וגו':

וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם גִּרֵּשׁ הָאֵמָּה

הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירֶשׁ

בֶּן הָאֵמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם

יִצְחָק:

וַאֲמַרְתָּ לְאַבְרָהָם תִּרְךָ אֲמֵתָא הֲדָא וְיִתְ

בְּרָה אֲרִי לָא יֵרֶת בֶּר אֲמֵתָא הֲדָא עִם

בְּרִי עִם יִצְחָק:

עם בני וגו'. מתשובת שרה כי לא יירש בן

האמה עם בני, אתה למד שהיה מריב עם

יצחק על הירושה, ואמר, אני בכור ונוטל

פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו

ויורה בו חצים, כמה דאת אמר כמתלהל

היורה זקים וגו', ואמר הלא משחק אני:

עם בני עם יצחק. מכיון שהוא בני,

אפילו אם אינו הגון כיצחק, או הגון
כיצחק, אפילו אם אינו בני, אין זה כדאי
לירש עמו, כל וחומר עם בני עם יצחק
ששתייהן בו:

יא וַיֵּרֶע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי
אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת בְּנוֹ:

וּבְאֵישׁ פֶּתַגְמָא לַחֲדָא בְּעֵינֵי אַבְרָהָם
עַל עֵיסַק בְּרָהּ:

על אודות בנו. על ששמע שיצא לתרבות
רעה. ופשוטו, על שאומרת לו לשלחו:

יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל אַבְרָהָם

אֵל יִרְעֵ בְּעֵינַיִךְ עַל הַנֶּעַר וְעַל

אַמְתָּךְ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ

שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק

יִקְרָא לָךְ זֶרַע:

וַאֲמַר יִי אֱלֹהִים לָא יבֹאֵשׁ בְּעֵינַיִךְ

עַל עוֹלִימָא וְעַל אַמְתָּךְ כֹּל דִּי תִימַר

לָךְ שָׂרָה קַבֵּל מִנֶּה אֲרִי בִיצְחָק יִתְקַרֵּן

לָךְ בְּנִין:

שמע בקלה, למדנו שהיה אברהם טפל

לשרה בנביאות:

וְגַם אֶת בֶּן הָאִמָּה לְגֹוי

אֲשִׁימֵנוּ כִּי זֶרַעָהּ הוּא:

וְאֵף יֵת בַּר אֲמִתָּא לְעַם אֲשׁוּנָה אֲרִי

בֶּנֶךְ הוּא:

וַיֵּשְׁבוּ אֲבֹרָהֶם בְּבֶקֶר וַיִּקַּח

לֶחֶם וְחֵמֶת מִיָּם וַיֵּתֶן אֶל הָהָר

שָׁם עַל שְׂכֵמָה וְאֵת הַיֶּלֶד

וַיִּשְׁלַח וַתֵּלֶךְ וַתֵּתֶנּוּ בְּמִדְבָּר

בְּאֶר שָׁבַע:

וְאֶקְדִּים אֲבָרְהָם בְּצַפְרָא וְנָסִיב לַחֲמָא

וְרִקְבָא דְּמִיָּא וִיהִב לְהָגָר שְׁוִי עַל

כְּתֻפָּה וַיֵּת רַבִּיָּא וְשִׁלְחָה וְאִזְלַת וַתֵּעַת

בְּמִדְבָּרָא (נ"א בְּמִדְבָּר) בְּאֶר שָׁבַע:

לַחֵם וְחֶמֶת מַיִם. וְלֹא כֶסֶף וְזָהָב, לְפִי

שְׁהִיָּה שׁוֹנְאוֹ עַל שִׁיְצָא לְתַרְבוּת רַעְיָה:

וְאֵת הַיֵּלֶד. אֵף הַיֵּלֶד שֵׁם עַל שְׂכֵמָה,

שְׁהַכְנִיסָהּ בּוֹ שְׂרָה עֵין רַעְיָה, וְאַחֲזָתוּ חֵמָה,

וְלֹא יִכּוֹל לֵילֵךְ בְּרִגְלָיו: וְתֵלֵךְ וְתַתַּע.

חֲזֹרָה לַגְּלוּלֵי בֵּית אֲבִיהֶ:

טו וַיִּכְלּוּ הַמַּיִם מִן הַחֲמַת

וְתַשְׁלֵךְ אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד

הַשִּׁיחִם:

וְשָׁלִימוּ מֵיָא מִן רֶקֶבָא וְרַמַּת יָת רַבִּיָּא

תַּחֲתֹת חֵד מִן אֵילָנֵיָא:

וַיִּכְלוּ הַמַּיִם. לְפִי שְׂדֵרֶךְ חוֹלִים לְשִׁתּוֹת

הַרְבֵּה:

טוֹוֹתֶיךָ וְתֵשֶׁב לָהּ מִנֶּגֶד הַרְחֹק
בְּמַטְחֵי קִשָּׁת כִּי אָמְרָה אֶל
אֲרָאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וְתֵשֶׁב
מִנֶּגֶד וְתֵשֶׂא אֶת קֶלֶה וְתִבְדֶּךָ׃
וְאֵזֶלְת וּתִיבֵת לָהּ מִקְבֵּל אֲרֻחֵיקָת
(נ"י אֲרֻחֵיק) כְּמִיגֵד קִשְׁתָּא אֲרִי
אֲמַרְת לָא אֲחֵזִי בְּמוֹתָא דְּרַבִּיא
וּתִיבֵת מִקְבֵּל וְאֲרִימַת יָת קֶלֶה וּבְכַת׃
מִנֶּגֶד. מִרְחֹק׃ כְּמַטְחֵי קִשָּׁת. כִּשְׁתִּי

טיחות, והוא לשון יריית חץ, בלשון
משנה שהטיח באשתו, על שם שהזרע
יורה כחץ. ואם תאמר היה לו לכתוב
במטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן
כמו בחגוי הסלע, מגזרת והיתה אדמת
יהודה למצרים לחגא, ומגזרת יחוגו וינועו
בשכור, וכן קצוי ארץ, מגזרת קצה:
ותשב מנגד. כיון שקרב למות, הוסיפה
להתרחק:

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנַּעַר
וַיִּקְרָא מֵאֵד אֱלֹהִים אֶל הָאִנָּה

מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה לָּךְ

הַגֵּר אֵל תִּירָאִי כִּי שָׁמַע

אֱלֹהִים אֵל קוֹל הַנֶּעֱר בֹּאֲשֶׁר

הוּא שָׁם:

וַשְּׁמִיעַ קָדָם יְיָ יֵת קִלָּה דִּרְבִּיא וְקָרָא

מִלְּאֲכָא דִּי לַהֲגֵר מִן שְׁמִיא וַאֲמַר לָהּ

מַה לָּיְךְ הַגֵּר לָא תִדְחֲלִי אֲרִי שְׁמִיעַ

קָדָם יְיָ יֵת קִלָּה דִּרְבִּיא בֹּאֲתָר דִּהוּא

תַּמּוּן:

**את קול הנער. מכאן שיפה תפלת
החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת
להתקבל: באשר הוא שם. לפי מעשים
שהוא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי
מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו
מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבונו
של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך
בצמא אתה מעלה לו באר, והוא משיבם,
עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו
צדיק. אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו
אני דנו, וזהו באשר הוא שם, והיכן המית**

את ישראל בצמא, כשהגלם נבוכדנצר,
שנאמר משא בערב וגו' לקראת צמא
התיו מים וגו', כשהיו מוליכין אותם אצל
ערביים, היו ישראל אומרים לשבאים,
בבקשה מכם, הוליכונו אצל בני דודנו
ישמעאל וירחמו עלינו, שנאמר אורחות
דודנים, אל תקרי דודנים, אלא דודים,
ואלו יוצאים לקראתם ומביאין להם בשר
ודג מלוח, ונודות נפוחים, כסבורים
ישראל שמלאים מים, וכשמכניסו לתוך
פיו ופותחו, הרוח נכנס בגופו ומת:

יח קוּמִי שְׂאִי אֶת הַנֶּעֱר

וְהַחֲזִיקִי אֶת יָדְךָ בּוֹ כִּי לְגוֹי

גָּדוֹל אַשְׁכְּמִנּוּ:

קוּמִי טוֹלִי יֵת רַבִּיָּא וְאַתְּקִיפִי יֵת יָדְךָ

בֵּה אֲרִי לָעַם סְגִי אַשְׁוִנָּה:

יט וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ

וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא

אֶת הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁק אֶת

הַנֶּעֱר:

וַגָּלָא יִי יֵת עֵינָהּ וַחֲזַת בִּירָא דְּמִיא

וַאֲזַלַּת וּמַלַּת יֵת רְקִבָּא מִיא וַאֲשַׁקִּיאת

יֵת רַבִּיא:

כַּוְיָהִי אֱלֹהִים אֶת הַנֶּעַר וַיִּגְדֵּל

וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבָה

קִשְׁתָּ:

וַהֲוָה מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָה דְּרַבִּיא וְרַבָּא

וַיֵּתֵב בַּמִּדְבָּרָא וַהֲוָה רַבִּי קִשְׁתָּא:

רֹבָה קִשְׁתָּ. יוֹרָה חֲצִים בַּקִּשְׁתָּ: קִשְׁתָּ. עַל

שם האומנות, כמו חמר, גמל, צייד,
לפיכך השי"ן מודגשת. היה יושב במדבר
ומלסטם את העוברים, הוא שנאמר ידו
בכל וגו':

כא וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּאֲרָן וְהִתְקַח
לֹא אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וַיֵּתֵב בְּמִדְבַּר דְּפָאֲרָן וַנְּסִיבֵת לָהּ
אִמָּה אֶתְתָּא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:

מארץ מצרים. ממקום גדוליה, שנאמר
ולא שפחה מצרית וגו', היינו דאמרי

אינשי, זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה

קאי:

כב טיטי ויהי בעת

החוא ויאמר אבימלך ופיכל

שר צבאו אל אברהם לאמר

אלהים עמך בכל אשר אתה

עשה:

והוה בעדנא הוה ויאמר אבימלך

וּפִיכֹל רַב חֵילָה לְאַבְרָהָם לְמִימָר

מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ בְּכֹל דִּי אַתָּ עֵבֵד:

אֱלֹהִים עִמָּךְ. לְפִי שְׂרָאוּ שִׁיצָא מִשְׁכּוֹנָתָא

סְדוּם לְשָׁלוֹם, וְעַם הַמְּלָכִים נֹלַחַם וְנִפְלֹ

בִּידוֹ, וְנִפְקְדָה אֲשֶׁתּוֹ לְזִקְוֵנִי:

כַּג וְעַתָּה הִשְׁבַּעְתָּה לִּי בְּאֱלֹהִים

הַנָּה אֲבָם תִּשְׁקֹךְ לִי וְלִנְיָנִי

וְלִנְכְּדִי בְּחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי

עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם הָאָרֶץ

אֲשֶׁר גִּרְתָּהּ בָּהֶּ:

וּכְעַן קָיָם לִי בְּמִימְרָא דִּיִּי הֲכֵא דִּלָּא

תִּשְׁקֹר בִּי וּבְבָרִי וּבְבָר בְּרִי כְּטִיבוּתָא

דִּי עֲבָדִית עִמָּךְ תַּעֲבֹד עַמִּי וְעַם

אֶרְעָא דְּאַתּוּתְבָתָּא בָּהֶּ:

וּלְנִינִי וּלְנֹכְדִי. עַד כֵּאֵן רַחֲמֵי הָאֵב עַל

הַבֵּן: כַּחֲסֹד אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה

עִמָּדִי. שְׂאִמְרַתִּי לְךָ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ:

כֹּד וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֲנֹכִי

אֲשַׁבֵּעַ:

וְאָמַר אֲבָרָהָם אֲנִי אֶקְיָם:

כֹּה יְהוֹכַח אֲבָרָהָם אֶת אַבְיִמֶלֶךְ:

עַל אֲדֹתָ בָּאָר הַמַּיִם אֲשֶׁר

גָּזְלוּ עַבְדִּי אַבְיִמֶלֶךְ:

וְאוֹכַח אֲבָרָהָם יְת אַבְיִמֶלֶךְ עַל עֵיסֶק

בִּירָא דְמֵיָא דִּי אַנְיָסוּ עַבְדֵּי אַבְיִמֶלֶךְ:

וְהוֹכַח. נְתוּכָה עֲמוּ עַל כֵּךְ:

כּו וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי

מִי עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם

אֶתָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי

לֹא שָׁמַעְתִּי בְּלִילִי הַיּוֹם:

וְאָמַר אַבְימֶלֶךְ לֹא יִדְעִית מֶאֵן עֶבֶד

יָת פֶּתַגְמָא הִדִּין וְאַף אֶת לֹא חִוִּית לִי

וְאַף אֲנִי לֹא שָׁמַעִית אֱלֹהִין יוֹמָא

דִּין:

כּוּ וַיִּפְקַח אֲבַרְהָם צִאֵן וּבָקָר

וַיֵּיתֶן לְאַבְימֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ

שְׁנֵיהֶם בְּרִית׃

וַיְדַבֵּר אֲבִרָהָם עָאן וְתוֹרִין וַיֵּהֱב

לְאֲבִימֶלֶךְ וַיִּגְזְרוּ תַרְוִיּהוּן קָיִם׃

כח וַיַּצַּב אֲבִרָהָם אֶת שִׁבְעַ

כְּבִשְׁתַּת הַצֹּאן לְבִדְהָן׃

וַאֲקִים אֲבִרָהָם יֵת שִׁבְעַ חוֹרְפָן דְּעָאן

בְּלַחוּדִיָּהן׃

כט וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֵל אֲבִרָהָם

מָה הִנֵּה שִׁבְעַ כְּבִשְׁתַּת הָאֵלָּה

אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְנָה:

וַאֲמַר אַבְימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה אֲנִי

שֹׁבַע חֹרֶפֶן אֵלֶּיךָ דְּאֶקְמָתָא בְּלַחֲוֵדִיָּהֶן:

לֹא וַיֹּאמֶר כִּי אֶת שֹׁבַע כְּבִישָׁת

תִּקַּח מִיָּדַי בְּעֶבֶר בֹּר תַּחֲיֶיהָ לִי

לְעֵדָה כִּי חֲפָרְתִּי אֶת הַבָּאָר

הַזֹּאת:

וַאֲמַר אֲרִי יֵת שֹׁבַע חֹרֶפֶן תִּקַּבֵּל מִן

יָדַי בְּדִיל דְּתַהֲי לִי לְסִהְדִּי אֲרִי חֲפָרִית

יֵת בִּירָא הֶדָּא:

בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון
עדות של נקבה, כמו ועדה המצבה: כי
חפרתי את הבאר. מריבים היו עליה רועי
אבימלך, ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו
ביניהם, כל מי שיתראה על הבאר ויעלו
המים לקראתו, שלו הוא, ועלו לקראת
אברהם:

לא על כן קרא למקום ההוא
באר שבע כי שם נשבעו

שְׁנֵיהֶם:

עַל כֵּן קָרָא לְאַתְרָא הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע

אֲרֵי תִמְן קִימוֹ תְרוּיָהוּן:

לֵב וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבֵּאֵר שֶׁבַע

וַיָּקָם אַבְימֶלֶךְ וּפִיכַל שָׂר

צְבָאוֹ וַיָּשִׁיבוּ אֵל אֶרֶץ

פְּלִשְׁתִּים:

וַיִּגְזְרוּ קָיָם בְּבֵּאֵר שֶׁבַע וַיָּקָם אַבְימֶלֶךְ

וּפִיכַל רַב חֵילָה וַתָּבוּ לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתֵּי:

לֹא וַיִּפְטַע אֱשָׁל בְּבֵּאֵר שְׁבַע

וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹ

עֲזָלָם:

וַנְּצִיב נִצְבָּא (נ"י אֵילָנָא) בְּבֵּאֵר שְׁבַע

וַצְלִי תַמָּן בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהָא דְעֵלְמָא:

אשכל. רב ושמואל, חד אמר פרדס להביא

ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר

פונדק לאכסניא ובו כל מיני פירות.

ומצינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר

ויטע אהלִי אפדנו: ויקרא שם וגו'. על ידי

אותו אשל, נקרא שמו של הקב"ה אלוה
לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים,
אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו,
סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי
שאמר והיה העולם אכלתם:

לְדֹוֹיָגֵר אֲבָרָהָם בְּאֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים:
וְאֵתוֹתָב אֲבָרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּי יוֹמִין
סְגִיאִין:

ימים רבים. מרובים על של חברון,

בַּחֲבֵרוֹן עָשָׂה כ"ה שָׁנָה, וּכְאֵן כ"ו, שֶׁהָרִי
בֶּן ע"ה שָׁנָה הָיָה בַּעֲצָתוֹ מֵחֶרֶן, אוֹתָהּ
שָׁנָה וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֶלְוֵנִי מִמֶּרָא, שֶׁלֹּא
מִצִּיֵּנוּ קוֹדֵם לָכֵן שְׁנַת־יֵשֶׁב אֵלֹא שֵׁם,
שֶׁבְּכָל מְקוֹמוֹתָיו הָיָה כְּאוֹרֵחַ, חוֹנֵה וְנוֹסֵעַ
וְהוֹלֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲבֹר אֲבִרָם, וַיַּעֲתֵק
מִשָּׁם, וַיְהִי רָעַב וַיֵּרֶד אֲבִרָם מִצִּרִּימָה,
וּבְמִצְרַיִם לֹא עָשָׂה אֵלֹא שְׁלֵשָׁה חֳדָשִׁים,
שֶׁהָרִי שֶׁלָּחַז פִּרְעָה, מִיָּד וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו עַד
וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֶלְוֵנִי מִמֶּרָא אֲשֶׁר בַּחֲבֵרוֹן,
וְשֵׁם יֵשֶׁב עַד שְׁנֵה־פָכָה סָדוֹם, מִיָּד וַיִּסַּע

**משם אברהם מפני בוששה של לוט, ובא
לארץ פלשתים, ובן צ"ט שנה היה, שהרי
בשלישי למילתו באו אצלו המלאכים,
הרי כ"ה שנה, וכאן כתיב ימים רבים,
מרובים על הראשונים, ולא בא הכתוב
לסתום אלא לפרש, ואם היו מרובים
עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם,
ועל כרחק אינם יתירים יותר משנה, הרי
כ"ו שנה, מיד יצא משם וחזר לחברון,
ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק
י"ב שנים. כך שנויה בסדר עולם:**

א שביעי ויהי אחר

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלֶּהִים נִסָּה

אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו

אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי׃

וְהוּא בָּתָר פֶּתַח־מִיָּא הָאֵלִין וַיִּי נִסִּי יֵת

אַבְרָהָם וַאֲמַר לָהּ אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא

אֲנִי׃

אחר הדברים האלה. יש מרבותינו
אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה
מקטרג ואומר, מכל סעודה שעשה
אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל
אחד, אמר לו, כלום עשה אלא בשביל
בנו, אילו הייתי אומר לו זבח אותו לפני,
לא היה מעכב. ויש אומרים אחר דבריו
של ישמעאל, שהיה מתפאר על יצחק
שכל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו
יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר
לי הקב"ה זבח עצמך לפני, לא הייתי

מעכב: הנני. כך היא ענייתם של חסידים,

לשון ענוה הוא, ולשון זימון:

ב וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת

יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק

וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּזְרִית

וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד

הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים:

וַאֲמַר דְּבַר כָּעֵן יְת בָּרַךְ יְת יְחִידְךָ דִּי

רַחֲמֵת יְת יִצְחָק וְאִיזֵל לְךָ לְאַרְעָא

פּוֹלְחָנָא וְאַסְקָה קְדָמִי תַּמָּן לַעֲלֹתָא

עַל חַד מִן טוֹרֵיָא דִּי אֵימַר לָךְ:

קח נא. אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו

בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא

יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש: את

בנך. אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את

יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד

לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו

שניהם אני אוהב, אמר לו יצחק, ולמה לא

גילה לו מתחלה, שלא לערבבו פתאום,

ותזוז דעתו עליו ותטרף, וכדי לחבב עליו

את המצוה, וליתן לו שכר על כל דבור
ודבור: ארץ המוריה. ירושלים, וכן
בדברי הימים לבנות את בית ה' בירושלים
בהר המוריה. ורבותינו פירשו, על שם
שמשם הוראה יוצאה לישראל. ואונקלוס
תרגומו על שם עבודת הקטרת, שיש בו
מור נרד ושאר בשמים: והעלהו. לא אמר
לו שחטהו, לפי שלא היה חפץ הקדוש
ב"ה לשחטו, אלא להעלהו להר לעשותו
עולה, ומשהעלהו, אמר לו הורידהו: אחד
ההרים. הקב"ה מתהא הצדיקים ואחר

בך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכרן,
וכן הארץ אשר אראך, וכן ביונה וקרא
עליה את הקריאה:

וַיֵּשְׁכֶם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר
וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת
שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתֹו וְאֵת יִצְחָק
בָּנוֹ וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה וַיָּקָם
וַיֵּלֶךְ אֶל חֲמֶקֶם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ
הָאֱלֹהִים:

וְאַקְדִּים אֲבָרָהָם בְּצַפְרָא וְזָרָז יֵת חֲמֵרָה

וְדַבֵּר יֵת תְּרִין עוֹלִימוֹהִי עֵמָּה וְיֵת

יִצְחָק בְּרָה וְצִלַּח אָעִי לְעֵלְתָא וְקָם

וְאַזֵּל לְאַתְרָא דִּי אֲמַר לָהּ יֵי:

וּישכם. נזדרז למצוה: ויחבש. הוא

בעצמו, ולא צוה לאחד מעבדיו,

שהאהבה מקלקלת השורה: את שני

נעריו. ישמעאל ואליעזר, שאין אדם

חשוב רשאי לצאת לדרך בלא ב' אנשים,

שאם יצטרך האחד לנקביו ויתרחק, יהיה

השני עמו: ויבקע. תרגומו וצלה, כמו
וצלחו הירדן, לשון ביקוע סינדר"א
בלע"ז:

ד ביום השלישי וישא אברהם
את עיניו וירא את המקום
מרחק:

ביוםא תליתאה וזקף אברהם ית
עינוהי וחזא ית אתרא מרחיק:

ביום השלישי. למה איחר מלהראותו
מיד, כדי שלא יאמרו הממו וערבבו

פתאום וטרד דעתו, ואילו היה לו שהות
להמלך אל לבו, לא היה עושה: וירא את
המקום. ראה ענן קשור על ההר:

ה וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֵל נְעָרָיו
שִׁבוּ לָכֶם כֹּה עַם הַחֲמוֹר וְאֲנִי
וְהַנֶּעֶר נִלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוּהָ
וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם:

וַאֲמַר אֲבִרְהָם לְעוֹלִימוֹהִי אֲוִרִיכוּ לְכוּ
הֲכֵא עִם חֲמֹרָא וְאֲנִי וְעוֹלִימָא נִתְמַטִּי

עַד כָּא וְנִסְגֹּד וְנִתּוּב לְוִתְכוּן:

עַד כֹּה. כְּלוּמַר דֶּרֶךְ מוֹעֵט לְמָקוֹם אֲשֶׁר

לְפָנֵינוּ. וּמִדֶּרֶשׁ אַגְדָּה, אֵרָאָה הֵיכָן הוּא מֵה

שֶׁאֵמַר לִי הַמָּקוֹם כֹּה יִהְיֶה זִרְעֶךָ:

וְנִשְׁוּבָה. נִתְנַבֵּא שִׁישׁוּבוֹ שְׁנֵיהֶם:

וַיִּקַּח אֲבִרְהָם אֶת עֵצֵי הָעֵלָה

וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח

בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֶּאֱכָלִת

וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

וְנָסִיב אֲבָרָהָם יָת אֶעֱדָלְתָּא וְשׂוֹי

עַל יִצְחָק בְּרָהּ וְנָסִיב בִּידָהּ יָת אֶשְׁתָּא

וְיָת סְכִינָא וְאַזְלוּ תְרוּיָהוֹן כַּחֲדָא:

המאכלת. סבין, על שם שאוכלת את

הבשר, כמה דתימא וחרבי תאכל בשר,

ושמכשרת בשר לאכילה. דבר אחר, זאת

נקראת מאכלת, על שם שישראל אוכלים

מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו. אברהם

שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה

הולך ברצון ושמחה כיצחק שלא היה

מרגיש בדבר:

וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם

אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִי

בְּנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים

וְאַיִהּ הַשָּׂה לְעֹלָה:

וַאֲמַר יִצְחָק לַאֲבִרָהָם אֲבוֹהִי וַאֲמַר

אָבָא וַאֲמַר הָא אֲנָא בְּרִי וַאֲמַר הָא

אֶשְׁתָּא וְאֶעֱיָא וְאֵן אִימָרָא לְעֹלָתָא:

ח וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יְרָאָה

לֹא הִשָּׂה לַעֲלֹה בְּנֵי וַיִּלְכוּ

שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

וַאֲמַר אַבְרָהָם קָדָם יְיָ גָּלִי לָהּ אִימָרָא

לַעֲלֹתָא בְּרִי וַאֲזָלוּ תְרוּיָהוֹן כַּחֲדָא:

יראה לו השה. כלומר יראה ויבחר לו

השה, ואם אין ששה, לעולה בני, ואף על פי

שהבין יצחק שהוא הולך להשחט, וילכו

שניהם יחדו בלב שוה:

טַוִּיבְאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר

לֹא הֶאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אֲבֹרָהָם
אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֲצִים
וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשָּׂם
אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמָּעַל
לְעֲצִים:

וְאֵתוֹ לְאַתְרָא דִּי אֲמַר לָהּ יִי וּבְנָא
תַּמָּן אֲבֹרָהָם יֵת מִדְּבַחָא וְסִדֵּר יֵת
אֲעִיָּא וְעֵקֶד יֵת יִצְחָק בְּרָהּ וְשׂוֹי יֵתָהּ
עַל מִדְּבַחָא עֵיל מִן אֲעִיָּא:

ויעקד. ידיו ורגליו מאחוריו, הידים

והרגלים ביחד היא עקידה, והוא לשון

עקודים, שהיו קרסוליהם לבנים, מקום

שעוקדים אותן בו היה ניכר:

וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְדֵי וַיִּקַּח

אֶת הַמֵּאֲכָלָת לְשַׁחֵט אֶת בְּנוֹ:

וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם יָת יְדֵה וְנָסִיב יָת

סְכִינָא לְמִיכַס יָת בְּרֵה:

יֵא וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְאָךְ יְחֻזָּה מִן

הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם

אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

וַיִּקְרָא לָהּ מְלָאכָא דִּי מִן שָׁמַיָא וַאֲמַר

אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַאֲמַר הָאֵל אֲנִי:

אַבְרָהָם אַבְרָהָם. לְשׁוֹן חֲבֵה הוּא, שְׂכּוּפִל

אֵת שְׁמוֹ:

יב וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֵל

הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעֲשֵׂ לּוֹ מִצְוָה

כִּי עָתָה יִדְעֹתִי כִּי יִרְאֶה

אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת

בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי:

וְאָמַר לֹא תוֹשִׁיט יָדְךָ לְעוֹלָמָא וְלֹא

תַּעֲבֹד לָהּ מִדַּעַם אֲרִי כַּעַן יִדְעֶנָּא (נ"י

יִדְעִית) אֲרִי דַחֲלָא דִּי אַתָּה וְלֹא מִנַּעַתָּ

יְת בִּרְךָ יְת יְחִידְךָ מִנִּי:

אַל תשלח. לשחוט. אמר לו אם כן לחנם

באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו

מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל

תעש בו מום: כי עתה ידעתי. אמר רבי

אבא, אמר לו אברהם, אפרש לפניך את
שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא
לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך,
עכשיו אתה אומר לי אל תשלה ידך אל
הנער, אמר לו הקב"ה, לא אחלל בריתי
ומוצא שפתי לא אשנה, כשאמרתי לך
קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך
שחטוהו אלא העלהו, אסקתיה אחתיה: כי
עתה ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב
לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי
אצלך, יש לי פתחון פה, עכשיו, שרואין

כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אֶתְּהָ:

יִגְ וַיֵּשֶׁא אֲבָרְהָם אֶת עֵינָיו

וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז

בַּסֶּבֶךְ בְּקִרְנָיו וַיֵּלֶךְ אֲבָרְהָם

וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה

תַּחַת בָּנוֹ:

וַיִּזְקֶף אֲבָרְהָם יָת עֵינוֹהִי בְּתַר אֵלָיו

וַחֲזָא וְהָא דְכָרָא בְּתַר אַחִיד בְּאֵילָנָא

בְּקִרְנוֹהִי וְאֵזֶל אֲבָרְהָם וְנָסִיב יָת דְּכָרָא

וְאַסְקָה לְעֶלְתָּא חֵלְף בְּרָה:

והנה איל. מוכן היה לכך מששת ימי
בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך
אל תשלה ידך, ראהו כשהוא נאחז, והוא
שמתרגמינן וזקף אברהם עינוהי בתר
אלין. בסבך. אילן: בקרניו. שהיה רץ
אצל אברהם, והשטן סובכו ומערבבו
באילנות: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו
לעולה לא חסר המקרא כלום, מהו תחת
בנו, על כל עבודה שעשה ממנו, היה
מתפלל ואומר, יהי רצון שתהא זו באלו

היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו
דמו זרוק, כאלו בני מופשט, כאלו הוא
נקטר ונעשה דשן:

יד וִיקָרָא אֲבָרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם
הַהוּא יְהוָה יִרְאֶה אֲשֶׁר יֹאמַר
הַיּוֹם בְּהָר יְהוָה יִרְאֶה:

וּפֶלַח וְצִלִּי אֲבָרָהָם תָּמֵן בְּאַתְרָא הַהוּא
וַאֲמַר קָדָם יִי הָכָא יְהוֹן פִּלְחֵן דְּרִיא
בְּכֵן יִתְאַמַּר בְּיוֹמָא הָדִין בְּטוֹרָא הָדִין

אֲבָרְהָם קָדָם יְיָ פֶּלַח:

ה' יראה. פשוטו כתרגומו, ה' יבחר ויראה
לו את המקום הזה, להשרות בו שכינתו
ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר היום.
שיאמרו לימי הדורות עליו בהר ה' יראה
הקב"ה לעמו: היום. הימים העתידין,
כמו עד היום הזה שבכל המקרא, שכל
הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה
אומרים עד היום הזה, על היום שעומדים
בו. ומדרש אגדה, ה' יראה עקידה זו
לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן

הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל
דורות הבאים, בהר ה' יראה אפרו של
יצחק צבור ועומד לכפרה:

טו וַיִּקְרָא מֶלֶךְ יְהוָה אֱלֹ
אֲבֹרָהֶם שְׁנִית מִן הַשָּׁמַיִם:
וַיִּקְרָא מֶלֶךְ אֱלֹהֵי לְאֹבְרָהֶם תְּנִינוֹת מִן
שָׁמַיָא:

טז וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָא
יְהוָה בִּי יֵעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת

הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת

בֶּנְךָ אֶת יְחִידְךָ׃

וַאֲמַר בְּמִימֵרִי קִיַּמִּית אֲמַר יִי אֱרִי חֲלֹף

דִּי עֲבַדְתָּא יְת פִּתְגָמָא הֲדִין וְלֹא

מִנְעַתָּא יְת בֶּרֶךְ יְת יְחִידְךָ׃

יִי כִי בֶרֶךְ אֲבָרְכְּךָ וְחִרְבָּה

אֲרִבָּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי

הַשָּׁמַיִם וְכַחֲזֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת

הַיָּם וַיִּרְשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שַׁעַר

אִי־בִּיּוֹ:

אֲרִי בִּרְכָא אֲבִרְכֶנָּךְ וְאַסְגֵּאָה אֲסִגֵּי יֵת

בְּנִיךְ כְּכֹכְבִּי שְׁמִיָּא וְכַחֲלָא דִּי עַל פִּיךָ

יִמָּא וִירְתוֹן בְּנִיךְ יֵת קְרוֹי סְנַאִיהוֹן:

בִּרְךְ אֲבִרְכֶךָ. אַחַת לֵאב וְאַחַת לְבָן:

וְהִרְבֵּה אֲרִבָּה. אַחַת לֵאב וְאַחַת לְבָן:

יח וְהִתְבָּרְכוּ בְּזִרְעֶךָ כֹּל גִּזְיֵי

הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שְׁמַעְתָּ

בְּקֹלִי:

וַיִּתְּבַרְכוּן בְּדִיל בְּנֵיךָ כָּל עַמֵּי

דְּאֶרְעָא חֲלָף דִּי קַבְּלָתָא לְמִימְרֵי:

יְיָ וַיֵּשֶׁב אֲבָרָהָם אֶל נַעֲרָיו

וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל בְּאֵר

שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבָרָהָם בְּבֵאֵר

שָׁבַע:

וְתַב אֲבָרָהָם לֹות עוֹלָמוֹהִי וַקְמוּ

וַאֲזָלוּ כַּחֲדָא לְבֵאֵר שָׁבַע וַיְתִיב

אֲבָרָהָם בְּבֵאֵר שָׁבַע:

וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבֵאֵר שֶׁבַע. לֹא יָשִׁיבָה
מִמֶּשׁ שָׁהָרִי בַחֲבֵרוֹן הִיָּה יוֹשֵׁב, י"ב שָׁנִים
לִפְנֵי עֲקִידָתוֹ שֶׁל יִצְחָק יָצָא מִבֵּאֵר שֶׁבַע
וְהַלֵּךְ לוֹ לַחֲבֵרוֹן, כִּמּוֹ שְׁנָאֵמַר וַיֵּגֶר אַבְרָהָם
בָּאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים, מֵרֹבִיִם מִשָּׁל
חֲבֵרוֹן הָרָאשׁוֹנִים, וְהֵם כ"ו שָׁנָה, כִּמּוֹ
שֶׁפִּירֵשְׁנוּ לְמַעַלָּה:

ב. מִפְּטִיר וַיְהִי אַחֲרֵי

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֶר לְאַבְרָהָם

לֹא־מֹרֶה הָיָה יְלֹדָה מִלְכָּה גַם

הוּא בָּנִים לְנַחֲוֹר אַחִיָּה:

וְהָיָה בְּתֵר פֶּתַגְמִיָּא הָאֱלִין וְאֶתְחִוָּא

לְאַבְרָהָם לְמִימָר הָא יְלִידַת מִלְכָּה אַף

הִיא בָּנִין לְנַחֲוֹר אַחִיו:

אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגַד וְגו'. בְּשׁוּבוֹ

מֵהָר הַמְּזֻרִיָּה הִיָּה אַבְרָהָם מַהֲרָהּ וְאוֹמֵר,

אֲלוֹ הִיָּה בְּנֵי שְׁחוּט כָּבֵד, הִיָּה הוֹלֵךְ בְּלֹא

בָּנִים, הִיָּה לִי לְהַשִּׁיאוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנֶר

אֲשֶׁכּוֹל וּמִמָּרָא, בִּשְׂרֹו הַקַּב"ה שְׁנוֹלְדָה

רבקה בת זוגו, וזהו אחר הדברים האלה,
הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה: גם
היא. אף היא השוותה משפחותיה
למשפחות אברהם גם כן, מה אברהם י"ב
שבטים שיצאו מיעקב ח' בני הגבירות וד'
בני שפחות, אף אלו ח' בני גבירות וד' בני
פלגש:

כא אֶת עוֹץ בְּכֹרוֹ וְאֶת בּוֹז
אֶחָיו וְאֶת קְמוּאֵל אֲבִי אֶרֶם:
יֵת עוֹץ בּוֹכֶרָה וֵיִת בּוֹז אֶחָוִהי וֵיִת

קְמוּאֵל אֲבוֹהֵי דְאַרְם:

כב וְאֵת כְּשֵׁד וְאֵת חֲזוֹ וְאֵת

פְּלִדֵּשׁ וְאֵת יִדְלָף וְאֵת

בְּתוּאֵל:

וְיֵת כְּשֵׁד וְיֵת חֲזוֹ וְיֵת פְּלִדֵּשׁ וְיֵת יִדְלָף

וְיֵת בְּתוּאֵל:

כג וּבְתוּאֵל יֶלֶד אֵת רְבִקָּה

שְׂמִנָּה אֵלָּה יֶלְדָּה מִלְכָּה

לְנַחֲוֹר אֲחֵי אַבְרָהָם:

וּבְתוֹאֵל־אוֹלִיד יֵת רְבֵקָה תִּמְנֶיָּא אֱלִין

יִלִּידַת מְלָכָה לְנַחֲוֹר אַחֻוּהִי דְאַבְרָהָם:

וּבְתוֹאֵל יֵלֵד אֶת רְבֵקָה. כֹּל הַיְחֻסִּין הַלָּלוּ

לֹא נִכְתְּבוּ אֲלֵא בְּשִׁבְלֵי פְסוּק זֶה:

כֹּד וּפִילֵגֶשׁוּ וְשָׁמָּה רְאוּמָה

וְתֵלֵד גַּם הוּא אֶת טַבַּח וְאֶת

גַּחַם וְאֶת תַּחֲשׁ וְאֶת מַעֲכָה:

וְלַחֲנָתָהּ וְשָׁמָּה רְאוּמָה וִילִידַת אַף הִיא

יֵת טַבַּח וְיֵת גַּחַם וְיֵת תַּחֲשׁ וְיֵת מַעֲכָה: